

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ЛЕСІ
УКРАЇНКИ
Кафедра фінансів

На правах рукопису

ПРИХОДЬКО ІЛЛЯ ВАЛЕРІЙОВИЧ

РОЗВИТОК СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УМОВАХ
ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗМІН

Спеціальність: 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітньо-професійна програма «Фінанси і кредит»

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

БОРИСЮК ОЛЕНА

ВОЛОДИМИРІВНА

кандидат економічних наук, доцент

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 4
засідання кафедри фінансів
від 14.11.2025 р.

Завідувач кафедри
_____ проф. Стащук О. В.

ЛУЦЬК – 2025

АНОТАЦІЯ

Приходько І.В. Розвиток страхування життя в умовах демографічних змін.

У роботі наголошено, що накопичувальне страхування життя має величезне соціально - економічне значення, так як несе в собі важливі функції, які визначають необхідність його якісного розвитку. Однак даний вид страхування, маючи величезний потенціал і прагнення до реалізації своїх функцій, на жаль, поки займає скромне місце на українському страховому ринку. Це призводить до необхідності розвитку зазначеного виду страхування на основі нових теоретичних і методологічних підходів, особливостей і принципів організації і реалізації страхового захисту зі страхування життя.

Проведено аналіз діяльності страхових компаній життя України у 2022–2024 рр., який свідчить про поступове відновлення та стабілізацію ринку після кризових явищ 2022 р. Провідні компанії, такі як ПрАТ «МетЛайф», ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя», АТ СК «ТАС» та ПрАТ «УНІКА ЖИТТЯ», зберегли лідерські позиції, демонструючи зростання активів, премій і прибутковості. Незважаючи на загальні економічні виклики, більшість страховиків змогли зміцнити фінансову стійкість, наростити страхові резерви та забезпечити виконання зобов'язань перед клієнтами. Збільшення обсягів страхових премій і виплат свідчить про підвищення довіри населення до страхування життя як фінансового інструменту захисту та заощадження.

У роботі визначено проблеми розвитку компаній страхування життя та запропоновано шляхи підвищення їх ефективності діяльності. Особливу увагу приділено формуванню довіри населення до страхових інститутів, удосконаленню механізмів державного регулювання та запровадженню сучасних фінансових інструментів для накопичувального страхування.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження дозволяють враховувати демографічні тенденції при розробці законодавства та регулювання страхового ринку.

Ключові слова: страхування життя, страховий ринок, страховий поліс, проблеми страхування життя, накопичувальне страхування, демографічні зміни.

SUMMARY

Prykhodko I.V. Development of life insurance in the context of demographic changes.

The paper emphasizes that cumulative life insurance is of great socio-economic importance, as it performs important functions that determine the need for its qualitative development. However, despite its enormous potential and desire to fulfill its functions, this type of insurance unfortunately still occupies a modest place in the Ukrainian insurance market. This leads to the need to develop this type of insurance based on new theoretical and methodological approaches, features, and principles of organizing and implementing life insurance protection.

An analysis of the activities of life insurance companies in Ukraine in 2022–2024 indicates a gradual recovery and stabilization of the market after the crisis of 2022. Leading companies such as MetLife, GRAVE Ukraine Life Insurance, TAS Insurance Company, and UNIQA LIFE have maintained their leading positions, demonstrating growth in assets, premiums, and profitability.

Despite the general economic challenges, most insurers were able to strengthen their financial stability, increase insurance reserves, and ensure the fulfillment of their obligations to customers. The increase in insurance premiums and payments indicates growing public confidence in life insurance as a financial instrument for protection and savings. Overall, during the period in question, the life insurance market in Ukraine showed signs of maturity, adaptability, and potential for further development in the context of economic recovery.

The paper identifies problems in the development of life insurance companies and proposes ways to improve their performance. Particular attention is paid to

building public confidence in insurance institutions, improving state regulation mechanisms, and introducing modern financial instruments for endowment insurance.

Scientific novelty of the results obtained. The scientific novelty of the work lies in improving the definition of the concept of life insurance, which takes into account the systematization of factors influencing the development of life insurance in the context of global demographic processes, such as population aging, migration, and birth rate dynamics.

Keywords: life insurance, insurance market, insurance policy, life insurance issues, endowment insurance, demographic changes.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УМОВАХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗМІН.....	6
1.1. Функціональне значення та сутність страхування життя.....	6
1.2. Суб'єкти та об'єкти страхування життя.....	10
1.3. Фактори впливу на страхування життя в умовах демографічних змін.....	13
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УМОВАХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗМІН	19
2.1. Аналіз сучасного стану страхування життя в умовах демографічних змін.....	19
2.2 Оцінка діяльності компаній страхування життя.....	25
2.3. Динаміка страхування життя в зарубіжних країнах.....	35
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УМОВАХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗМІН.....	41
3.1. Проблеми розвитку страхування життя та напрямки їх вирішення в умовах демографічних змін	41
3.2. Світовий досвід страхування життя та можливості його імплементації в Україні.....	49
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Накопичувальне страхування життя грає важливу роль для економіки країни та її громадян, оскільки воно спрямоване як на фінансовий, так і на соціальний захист населення шляхом організації комплексної системи матеріального забезпечення при настанні різних подій, пов'язаних з життям, здоров'ям, працездатністю або іншими подіями, які можуть привести до значного дисбалансу сімейного або особистого бюджету та зниження рівня життя. Водночас накопичувальне страхування життя дозволяє акумулювати заощадження населення для вирішення загальнодержавних питань шляхом забезпечення доступу до довгострокових ресурсів - резервам зі страхування життя. Активи, які накопичуються страховиками, є одним з основних джерел інвестування і є важливою умовою розвитку і захисту національної економіки, що особливо актуалізує дану тематику, особливо в складних умовах сьогодення. Демографічні тенденції, такі як старіння населення і зменшення народжуваності, впливають на потреби в страхових продуктах. Страхування життя стає важливішим інструментом захисту фінансової стабільності родини та забезпечення майбутнього покоління.

Ці та інші питання, пов'язані зі страхуванням життя, висвітлені у роботах як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, таких як: В. Д. Базилевич, С. Б. Березіна, К. В. Білоус, О. В. Борисюк, О. О. Гаманкова, Є. Ю. Голишева, М. І. Карлін, К. П. Космінський, М. В. Ласточкіна, Р. В. Пікус, Т. В. Письменна, Н. В. Приказюк, О. В. Стащук, І. М. Цуркан, В. І. Шевченко та інші.

Віддаючи належне науковим розробкам зарубіжних і вітчизняних вчених, варто відзначити, що не всі питання, пов'язані з розробкою практичних

рекомендацій та обґрунтуванням науково-методичних засад щодо розвитку страхування життя є детально вивчені, а тому потребують подальшого дослідження.

Актуальність зазначеної проблематики, її теоретична та практична значимість визначили вибір теми дослідження та обумовили його мету.

Мета і завдання дослідження. Метою випускної кваліфікаційної роботи є оцінка розвитку страхування життя в умовах демографічних змін. Відповідно до поставленої мети, були визначені наступні **завдання**:

- обґрунтувати суть лайфових страхових компаній на страховому ринку;
- вивчити суть і функції страхування життя;
- проаналізувати сучасний стан страхування життя;
- вивчити зарубіжний досвід розвитку страхування життя;
- з'ясувати проблеми, які стримують розвиток страхування життя;
- запропонувати напрями розв'язання проблем, які перешкоджають розвитку страхування життя в Україні.

Об'єкт дослідження є процес становлення і розвитку страхування життя в умовах демографічних змін.

Предмет дослідження є фінансово-економічні відносини, що виникають у розвитку страхування життя в умовах демографічних змін.

Методи дослідження. У роботі для вирішення поставлених завдань були використані різноманітні спеціальні і загальнонаукові методи дослідження. Дана робота ґрунтується на системному підході, що дало можливість розглянути страховий ринок всебічно і комплексно. Використовується для теоретичних узагальнень логічний метод, визначення основних понять та категорій, формування висновків досліджень. Способи синтезу та аналізу використовуються для визначення функцій, сутнісних ознак страхування життя. Порівняльний аналіз надав змогу дослідити основні показники діяльності компаній страхування в умовах демографічних змін.

Матеріал дослідження. Джерелами інформації виступали законодавчі

та нормативно-правові акти в галузі страхування відповідальності, матеріали Національного банку України, періодичні та інформаційно-аналітичні видання, матеріали Моторно (транспортного) страхового бюро України, Ліги страхових організацій, статистичні дані інформаційно-аналітичних видань, звітні дані окремих страхових компаній, наукова монографічна література, публікації зарубіжних та вітчизняних учених у періодичних виданнях, матеріали міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна роботи полягає в удосконаленні дефініції поняття страхування життя, яка враховує систематизацію факторів, що впливають на розвиток страхування життя в контексті глобальних демографічних процесів, таких як старіння населення, міграція, динаміка народжуваності.

Практичне значення одержаних результатів. Результати дослідження дозволяють враховувати демографічні тенденції при розробці законодавства та регулювання страхового ринку.

Апробація результатів дослідження. Теоретичні та практичні аспекти дослідження були заслухані та схвалені на I Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених, студентів та аспірантів (12 червня 2025 року, Луцьк) [39].

Структура та зміст роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків, у тому числі 7 рисунків, 19 таблиць. Список літератури налічує 53 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УМОВАХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗМІН

1.1. Функціональне значення та сутність страхування життя

Страхування життя є однією з ключових складових фінансової системи, що виконує як соціальну, так і інвестиційну функцію. Воно забезпечує матеріальний захист громадян у випадку настання страхових подій, пов'язаних із життям і здоров'ям, а також сприяє формуванню довгострокових заощаджень населення.

Економічна сутність страхування життя полягає у перерозподілі фінансових ризиків між великою кількістю учасників страхових відносин. На відміну від ризикових видів страхування, страхування життя має накопичувальний характер і передбачає не лише компенсацію збитків, але й створення капіталу, який може бути використаний у майбутньому (наприклад, при виході на пенсію чи досягненні певного віку) [2, с. 7.]

Страхування життя є галуззю особистого страхування та водночас доступним інструментом, який забезпечує зазначені гарантії, а саме: активізацію нарощення заощаджень населення країни, відшкодування втрат доходів у зв'язку зі втратою здоров'я, смертю члена родини, організацію надання медичної допомоги тощо. З вищевикладеного можна зазначити, що страхування життя синтезує страховий захист від існуючих ризиків та можливість заощадження коштів. Класифікація страхування життя згідно Директивою ЄС показана у дод.А.

В науковій літературі не існує єдиного визначення дефініції “страхування життя”, оскільки кожен науковець трактує його по-своєму (табл. 1.1).

Таблиця 1.1.

Погляди вчених до дефініції «страхування життя*»

Автор	Розкриття поняття
Г.Артюх	страхування життя - це підгалузь особового страхування, що включає в себе сукупність видів страхування, за умовами яких страховик виплачує застрахованій особі або її правонаступнику певну грошову суму при дожитті застрахованого до певного віку, події чи дати, або в разі його смерті, народження дитини, вступу в шлюб, вступу до вузу (отримання освіти), дожиття до визначеного віку, смерті близького родича (дружини, чоловіка, дітей, батьків)»
Т. Татаріна	страхування життя - це важлива галузь страхового ринку, яка забезпечує значну частину довгострокових інвестицій в національну економіку та сприяє підвищенню її конкурентоспроможності, тому ринок страхування життя кожної країни є своєрідним індикатором розвитку економіки, підприємництва, інвестиційного ринку цієї держави
Кропельницька С.О., Плець І.І.	страхування життя - підгалузь особового страхування, в якій об'єктом страхових відносин є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані із життям застрахованого, що здійснюється на підставі добровільно укладеного договору між страховиком і страхувальником.
Г. А. Говорушко	страхування життя - різновид особистого страхування, за якого страхова організація зобов'язується виплатити тверду суму у разі дожиття страхувальника до певного віку чи його смерті упродовж дії договору страхування і має ряд деяких особливостей не властивих видам загального страхування

*Систематизовано на основі джерел [3; 46; 47]

Аналізуючи таблицю 1.1. варто відзначити, що практично всі автори підкреслюють, що страхування життя - це підгалузь особистого страхування і фактор народного заощадження. Інша група авторів дотримується думки, що страхування життя важлива галузь страхового ринку, яка забезпечує значну частину довгострокових інвестицій в національну економіку та сприяє підвищенню її конкурентоспроможності.

В даному контексті варто відмітити, що сутність страхування життя можна узагальнити як вид особистого страхування, яка враховує систематизацію факторів, що впливають на розвиток страхування життя в контексті глобальних демографічних процесів, таких як старіння населення,

міграція, динаміка народжуваності.

Сутність страхування життя визначають його функції, завдання та роль в суспільстві (табл. 1.2).

Таблиця 1.2.

Функціональне призначення страхування життя*

Функції	Зміст
Загальні	
Ризикова	- здійснюється шляхом передачі і страхувальником за певну плату страховій компанії матеріальної відповідальності за наслідки прояву таких страхових ризиків, як смерть застрахованої особи та повна або часткова втрата працездатності;
Створення та використання страхових резервів	- полягає у формуванні страховиками страхових фондів для їх подальшого перерозподілу на користь осіб, які постраждали внаслідок страхових випадків;
Превентивна	- забезпечує зниження страхового ризику за рахунок обмеження в договорі щодо виплат у випадку самогубства та зі страхових випадків, які відбулися в стані алкогольного і наркотичного сп'яніння. Водночас превентивна функція страхування життя виявляється на етапі укладення договору страхування життя шляхом проведення медичного
Інвестиційна	- реалізується шляхом інвестування сформованих страхових резервів в економіку країни;
Спеціальні	
Функція заощадження	- проявляє себе в тому, що компанії зі страхування життя здійснюють зберігання та повернення коштів своїх клієнтів. Завдяки цій функції особа за рахунок щорічних посилюваних внесків може заощадити значну суму коштів, необхідну для реалізації планів у чітко визначений час в майбутньому - пенсія, навчання дитини, придбання будинку і т. д.
Функція створення доходу	- відображається у виплаті страхувальникам доходу, отриманого страховиком за результатами його інвестиційної діяльності;
Кредитна	- полягає у тому, що страхова компанія з коштів сформованих страхових резервів здійснює кредитування страхувальників в межах викупної суми за договором страхування життя, а також іпотечне кредитування;
Функція збереження	- забезпечує збереження коштів страхувальника, необхідних для внеску страхових премій, шляхом скорочення нераціональних витрат та сприяє довгостроковому фінансовому плануванню;

*Систематизовано на основі джерел [3; 46; 47]

Страхування життя як явище існує на основі певних принципів, а саме:

-Страховий інтерес. Страховий інтерес має страхувальник щодо власного життя, роботодавець щодо життя своїх співробітників, кредитори щодо життя боржника.

- Участь у прибутку страхової компанії. Так, страховики, які реалізують послуги зі страхування життя, опираючись на їхній довготерміновий характер, долучають своїх страхувальників до участі в отримуваному ними прибутку. Зокрема, щороку страхова компанія здійснює переоцінку наявних активів і пасивів. Останні виплачуються лише по закінченні терміну дії договору страхування чи у разі настання страхового випадку. Важливість становлення і розвитку в країні страхування життя зумовила появу різних його видів, що проявилось в існуванні різних ознак його класифікації (рис. 1.1).



Рис. 1.1. Класифікація договорів зі страхування життя*

*Джерело [12, с. 77]

Порівняльна характеристика основних страхових компаній в напрямку інвестиційного страхування життя подана в дод. Б.

Ще однією специфічною рисою при укладанні договорів страхування

життя є їх нагромаджувальний (накопичувальний) характер. Він обумовлює наявність певної викупної суми й відповідного рівня інвестиційного доходу. Саме тому послуги зі страхування життя часто розглядаються як позика, заощадження чи спеціальний договір, який подекуди не має нічого спільного зі страхуванням у чистому вигляді.

1.2. Суб'єкти та об'єкти страхування життя

Сутністю забезпечення життя є економічні відносини, які виникають за договором забезпечення життя, передбачають обов'язок страховика здійснити страхову виплату у разі смерті забезпеченого на користь вигодонабувача (член сім'ї, підприємство чи інша особа), за вирахуванням не повернутих забезпеченим кредитів за таким договором та передбачених відсотків, а також, якщо це передбачено договором, у разі дожиття забезпеченого до закінчення строку дії договору та (або) досягнення забезпеченим визначеного договором віку. Умови договору забезпечення життя можуть також передбачати як доповнення до основного ризику обов'язок страховика здійснити страхову виплату в разі нещасного випадку, що стався з забезпеченим, та (або) його хвороби. Водночас під забезпеченням життя слід розуміти управління соціальними ризиками за рахунок організації централізованого страхового фонду з децентралізованих джерел.

Страхування життя - це складний механізм, на якому співпрацюють страховики, страхувальники, застраховані особи, страхові посередники та інші професійні учасники. Як відомо, продаж страхової послуги може здійснюватися двома найбільш використовуваними способами:

- 1) за допомогою прямого продажу;
- 2) за допомогою продажу через страхових посередників.

Прямий продаж являє собою безпосередній продаж страхового продукту страховиком кінцевому споживачу на принципах індивідуального контакту зі споживачем. Продаж через страхових посередників передбачає продаж

страхового продукту через страхових брокерів і агентів, через яких укладається договір страхування і вирішуються окремі питання щодо врегулювання претензій. Більше того, саме страхові посередники відіграють ключову роль у механізмі надання страхових послуг у розвинутих країнах.

Відповідно до закону України «Про страхування» страхова діяльність в Україні може провадитися за участю страхових посередників. Страховими посередниками можуть бути страхові або перестрахові брокери, страхові агенти - прямі страхові посередники.

Страхові агенти - це фізичні або юридичні особи, які діють від імені та за дорученням страховика, виконують частину його страхової діяльності (укладання договорів страхування, одержання страхових платежів, виконання робіт, пов'язаних з виплатами страхових сум і страхового відшкодування). Страхові агенти є представниками страховика і діють у його інтересах за комісійну винагороду на підставі договору зі страховиком [3, с.58].

Страхові брокери - юридичні особи або фізичні особи, які зареєстровані у встановленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності та здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у страхуванні від свого імені на підставі брокерської угоди з особою, яка має потребу у страхуванні як страхувальник [43, с. 66].

Враховуючи види діяльності страхового брокера, можна виділити їх основну роль у посередництві на страховому ринку, яка складається з таких основних частин: головного обов'язку брокера – представляти свого клієнта; діяти як консультант клієнта, інформувати його щодо кількості та якості страхових послуг, що ним пропонуються; вести переговори від імені свого клієнта на користь свого клієнта; забезпечувати повний цикл – від розміщення ризиків до регулювання збитків при їх виникненні; розподіляти ризик та надавати гарантії щодо страхового захисту, який він повинен забезпечувати та відповідати найвищим стандартам; створювати стійку схему заохочування клієнтів [47, с. 29].

Порівняльна характеристика діяльності страхового агента і брокера показана в табл.1.3.

Таблиця 1.3.

Порівняльна характеристика діяльності страхового агента і брокера на ринку страхування життя*

Страховий агент	Страховий брокер
Мета - продати страховий поліс «своїєї» страхової компанії	Мета - запропонувати вигідний клієнту страховий захист і представляти його інтереси протягом строку дії договору страхування
Пропонує зазвичай тільки свої страхові продукти	Пропонує страхові продукти декількох страхових компаній
Не пропонує зменшення витрат клієнта при сплаті страхових платежів	Скорочує витрати клієнта при сплаті страхових платежів
Діє від імені та за дорученням страховика і виконує частину його страхової діяльності	Здійснює посередницьку діяльність від свого імені на підставі брокерської угоди зі страхувальником
Пропонує страхування за стандартними схемами	Пропонує розробку індивідуальної схеми страхування
Не гарантує страхових виплат та не забезпечує правовим захистом у разі настання страхового випадку	Забезпечує правовим захистом у разі настання страхового випадку. Відстоює інтереси клієнта
Робота, пов'язана з підготовкою, укладанням та виконанням договорів страхування, здійснення страхових виплат та страхових відшкодувань	Робота, пов'язана з консультуванням, експертно-інформаційними послугами, врегулювання збитків у частині страхових виплат та страхових відшкодувань за угодою зі страхувальником/перестраховальником

*Складено за ситематизацією джерел [3; 43; 47]

Слід відмітити, що для всіх категорій суб'єктів, посередництво у сфері страхування може бути як основним, так другорядним видом діяльності. Тобто, страхові агенти можуть суміщати даний вид діяльності з іншим, не пов'язаним зі страхуванням. Страхові агенти можуть зосереджувати власну діяльність на окремих сферах страхування: особистому, майновому та страхуванні відповідальності. Суб'єкти страхування життя узагальнені у дод. Д.

Відмінності в природі страхового ризику, способах формування страхових резервів і строках договорів страхування визначають специфіку

інвестиційної політики страховиків загального страхування і тих страховиків, які надають послуги зі страхування життя, узагальнено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4

Порівняльна характеристика інвестиційної діяльності страхування життя і страхування іншого, ніж страхування життя*

Порівняльна характеристика	Страхування життя	Страхування інше, ніж страхування життя
Строковість	Довгостроковий характер	Короткостроковий характер
Дохідність	Необхідно отримання стабільного доходу, оскільки прибуток від інвестиційної діяльності враховується при визначенні розміру страхової премії	Менші вимоги щодо дохідності порівняно з ліквідністю вкладень
Ліквідність	Не відіграє значної ролі, оскільки потреба в грошових коштах покривається за рахунок узгодження строків виплат зі строками інвестування	Є найважливішим принципом інвестування активів
Врахування інфляційних процесів	Необхідно враховувати інфляцію, оскільки договори довгострокові	За ризиковими видами страхування інфляцію можна не враховувати
Обсяг інвестицій	Значний, який постійно збільшується за рахунок капіталізації	Обсяг інвестицій змінний
Узгодження строків виплат	Строк виплат часто є визначеним у договорі страхування (страхування на дожиття)	Строк виплат величина випадкова. Необхідно враховувати розподіл збитків протягом року за різними видами страхування

*Складено за ситематизацією джерел [3; 43; 47]

Особливі відмінності страхування життя від інших видів страхування показані у дод. В.

1.3. Фактори впливу на страхування життя в умовах демографічних змін

Демографічні процеси, як то народжуваність, смертність, тривалість життя, міграційні потоки, старіння населення – безпосередньо впливають на обсяги, структуру та динаміку страхування життя.

Основні аспекти впливу демографічних змін полягають в наступному

[19, с. 414]:

1. Старіння населення: зростання частки осіб похилого віку збільшує потребу у пенсійному забезпеченні, довгострокових страхових продуктах і медичному страхуванні. Це стимулює розвиток накопичувальних та інвестиційних програм.

2. Зниження народжуваності: зменшення кількості працездатного населення зменшує базу потенційних страхувальників, однак підвищує цінність індивідуальних програм захисту.

3. Зменшення тривалості життя: зменшення середньої очікуваної тривалості життя вимагає перегляду актуарних розрахунків, тарифів та умов страхування життя.

4. Міграційні процеси: відтік працездатного населення за кордон може зменшувати попит на страхування життя в межах країни, але водночас створювати нові можливості для розвитку міжнародних страхових продуктів.

Загалом демографічні зміни є одним із ключових чинників, що визначають розвиток ринку страхування життя. Вони впливають як на формування попиту на страхові послуги, так і на можливості їх пропозиції з боку страхових компаній. Серед основних демографічних факторів, що визначають тенденції у сфері страхування життя, варто виокремити старіння населення, зниження народжуваності, зростання тривалості життя, міграційні процеси, урбанізацію, гендерну асиметрію та соціокультурні зміни.

Варто відмітити, що помітним є вплив урбанізації та зміни стилю життя. Так, міське населення, маючи вищий рівень освіти й фінансової культури, частіше виявляє зацікавлення до страхових послуг, зокрема в цифровому форматі. Це стимулює страховиків розвивати онлайн-сервіси, мобільні застосунки та персоналізовані програми страхування.

Водночас, значну роль відіграють соціокультурні та поведінкові зміни. Зростання рівня фінансової грамотності населення, підвищення

довіри до страхових інститутів і поширення цифрових технологій формують нову культуру страхування. Люди починають розглядати страхування життя не лише як засіб захисту, а й як інструмент інвестування та планування майбутнього. Для ефективного функціонування ринку необхідна адаптація страхових компаній життя до нових демографічних реалій, зокрема старіння населення і зміни структури домогосподарств.

Узагальнимо фактори впливу демографічних змін на страхування життя (табл.1.5).

Таблиця 1.5

Основні фактори впливу на страхування життя*

Група факторів	Характер впливу	Наслідки для страхування життя
Старіння населення	Збільшує попит на накопичувальні програми	Розвиток пенсійних і медичних страхових продуктів
Зниження народжуваності	Зменшує базу клієнтів	Необхідність переорієнтації на інші вікові групи
Міграція	Зменшує внутрішній попит, але відкриває нові ніші	Продукти для мігрантів і транснаціональні програми
Урбанізація	Підвищує фінансову свідомість	Зростання попиту на онлайн-страхування з використанням цифрових продуктів

*Систематизовано на основі джерел [3; 46; 47]

Разом із тим варто зазанатити, що міграційні процеси можуть мати як позитивний, так і негативний ефект на страхування життя. Масовий виїзд працездатних громадян за кордон зменшує кількість потенційних клієнтів на внутрішньому ринку, але водночас сприяє розвитку спеціалізованих страхових продуктів для трудових мігрантів та їхніх сімей.

Фінансові ресурси страхової компанії постійно знаходяться в русі і являють собою фінансові потоки. Потік фінансових ресурсів - це різниця

поступлення та витрачання фінансових ресурсів за відповідний період часу, незалежно від джерел їхнього утворення.

Особливості інвестиційної діяльності страхових компаній на ринку страхування життя показано в табл.1.6.

Таблиця 1.6.

Особливості інвестиційної діяльності страховиків на ринку
страхування життя *

Параметр	Особливість
Строковість	Тривалі терміни договорів утворюють довгострокові інвестиційні процеси.
Прибутковість	Необхідне одержання стабільного доходу, адже прибуток враховується при визначенні страхової премії.
Ліквідність	Потреба коштів покривається за рахунок узгодження термінів виплат із термінами інвестування.
Інфляційні процеси	Необхідно враховувати, адже договори довгострокові.
Обсяг інвестування	Значний, зростає за рахунок капіталізації.
Узгодження термінів виплат	Визначені у договорах страхування.

*Складено за ситематизацією джерел [8; 14; 17]

Найважливішим фактором розвитку інвестиційного страхування життя є зацікавленість населення у збереженні та примноженні своїх фінансових ресурсів. Іншими словами, мета інвестиційного страхування життя полягає в тому, щоб бути фінансовим інструментом для акумуляції та зростання вільних коштів громадян. Відповідно, програми інвестиційного страхування життя повинні відповідати інтересам і мотивам громадян щодо формування та приумноження заощаджень. Тільки тоді населення буде готове інвестувати свої кошти в інвестиційне страхування життя.

При здійсненні інвестиційної діяльності розміщуючи кошти страхових резервів страховикам слід враховувати вимоги чинного законодавства, тобто

дотримуватися законодавчо регламентованих напрямів, нормативів та принципів розміщення коштів. Такими принципами є принципи [12, с. 33]:

– принцип безпечності (означає розміщення активів в таких напрямках, які забезпечують їх повернення в повному обсязі, тобто вибір найбільш надійних напрямів інвестування);

– принцип прибутковості (інвестиційна діяльність передбачає не тільки збереження вкладень, а й повинна приносити дохід. Страховики при розміщенні резервів повинні забезпечувати прибутковість вкладень).

Положенням НБУ про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика встановлено ліміти розміщення страхових резервів залежно від спеціалізації (табл. 1.7).

Таблиця 1.7.

Нормативи ризиковості розміщення страхових резервів страховими компаніями в Україні*

Групи активів	Life	Non-life
Банківські вклади (депозити), у т. ч. в іноземній валюті	<90%	
Банківські метали	<15%	
Нерухоме майно	<20% (при цьому в один об'єкт <10% страхових резервів)	
Цінні папери за зазначеним нижче переліком:	разом <40%	
акції українських емітентів	<3%	
корпоративні облігації українських емітентів	<40%	<30%
акції, облігації іноземних емітентів та цінні папери іноземних держав	<20%	<10%
облігації внутрішніх місцевих позик	<10%	
облігації міжнародних фінансових організацій	<40%	
Державні облігації України	<95%	<80%
Права вимоги до перестраховиків	<50%	
Готівка в касі	<3%	
Кредити страхувальникам - фізичним особам	<20%	-

*Систематизовано на основі джерел [3; 46; 47]

Інвестиційна діяльність є діяльністю страховика, що пов'язана із розміщенням тимчасово вільних коштів з метою отримання певної вигоди, а

саме інвестиційного доходу. Інвестиційний дохід – додаткове джерело прибутку страховика крім прибутку від проведення страхових операцій. Здійснення інвестиційної діяльності повинне враховувати принципи: безпечності, прибутковості, ліквідності та диверсифікації.

Таким чином, потрібно дотримуватися законодавчих обмежень щодо сум страхових резервів та їх розподілу при розміщенні грошових коштів. Так забезпечується стабільність страхового ринку та захист страхувальників від втрат у результаті невиконання страховими організаціями своїх зобов'язань. Досвід функціонування вітчизняних компаній зі страхування життя засвідчує недостатню активність у сфері управління активами компанії. Водночас слід зазначити, що останніми роками відбувається поступове нарощення обсягів операцій з професійного управління активами страхових компаній.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УМОВАХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗМІН

2.1. Аналіз сучасного стану страхування життя в умовах демографічних змін

На початок 2024 року кількість страхових компаній, які займаються страхуванням життя становила 11, що свідчить про скорочення кількості таких компаній протягом останніх років (табл. 2.1). Порівняно з 2019 роком кількість зменшилась на 12 компаній, це свідчить про те, що під час карантину були компанії, які не спроможні були впоратись з пандемією. Це не можна назвати негативною тенденцією, оскільки страховий ринок покинули так звані «слабкі компанії».

Таблиця 2.1

Кількість страхових компаній в сегменті страхування життя за 2019-
2024 рр*

Рік	Кількість
2019	23
2020	20
2021	13
2022	13
2023	12
2024	11

*складено за джерелами [26; 28; 32; 33]

Щоб зрозуміти, як ринок змінився за роки війни, варто згадати, яким він був до неї. Річний показник обсягів ринку life-страхування становив близько 6 млрд грн. страхових платежів і щорічно зростав на 15-17%. Страхові резерви

life-компаній перевищували позначку 14 млрд грн. Однією з причин цього було поступове підвищення рівня страхової культури та доходів громадян.

Обсяг страхових платежів по страхуванню життя страховиків, які надали звітність, за 2024 рік склав понад 2 млрд грн, що на 24% більше у порівнянні з 2023 роком, водночас порівняно з 2022 роком, спостерігається зниження.

Страховиками застраховано майже 2 млн громадян України. Укладено 500 тис. договорів страхування. Частка страхувальників у страхових платежах складала 87,85% від громадян-резидентів та 5,68% від юридичних осіб-резидентів.

Все це свідчить, про поступову адаптацію страхового ринку, навіть, під час війни. Якщо ж порівнювати обсяги ринку страхування життя в Україні з зарубіжними ринками розвинутих країн, то в країні спостерігаємо низький рівень соціальної захищеності населення, адже надходження премій зі страхування життя та кількість страховиків по цьому виду є невеликою, щоб забезпечити сталий розвиток.

Рівень страхового покриття в розвинутих країнах складає близько 80%, при рівні виплат близько 50%. В Україні цей показник у 2024 році складав 17,1%.

Рівень страхових виплат починаючи з 2009 року знаходиться в межах 25% і за 2024 р. склав 22,69%, що є досить прийнятним, але зараз цей показник набагато нижчий -11%. Такий низький рівень страхового покриття свідчить, що страхування не використовується належним чином як інструмент фінансування ризиків та механізм страхового захисту.

Проведемо більш детальний аналіз розвитку страхування життя в Україні. Нижче наведено узагальнені дані щодо обсягів премій, виплат, частки ринку та проникнення страхування життя у ВВП та рівень виплат за період 2020-2024 років (табл. 2.2.).

Таблиця 2.2

Аналіз основних показників зі страхування життя в Україні
у 2020-2024 рр*

Рік	Валові страхові премії, млн грн	Валові страхові виплати, млн грн	Рівень виплат, %	Частка у загальному страховому ринку, %	Частка премій у ВВП, %
2020	5 017,1	1 800,0	35,9	10,0	0,12
2021	5 883,0	2 100,0	35,7	10,5	0,11
2022	4 504,2	2 300,0	51,1	9,0	0,09
2023	5 150,0	2 500,0	48,5	10,2	0,10
2024	5 720,0	2 800,0	49,0	10,8	0,11

*складено за джерелами [36; 37; 38]

Аналіз динаміки валових страхових премій та виплат зі страхування життя в Україні за 2020-2024 рр. свідчить про поступове відновлення ринку після спаду у 2022 році, що був спричинений повномасштабною війною. У 2020 році обсяг валових страхових премій становив 5 017,1 млн грн, а вже у 2024 році зріс до 5 720,0 млн грн, що свідчить про позитивну динаміку та відновлення довіри населення до довгострокових страхових продуктів.

Валові страхові виплати також демонструють стабільне зростання: з 1800,0 млн грн у 2020 році до 2 800,0 млн грн у 2024 році. Це може свідчити як про зростання кількості укладених договорів, так і про збільшення випадків настання страхових подій у зв'язку з підвищенням загального рівня ризиків у країні.

У 2024 році рівень виплат у страхуванні життя становив близько 49%, що є високим показником. Це свідчить про високу відповідальність страховиків, їхню здатність виконувати зобов'язання та соціальну спрямованість цього виду страхування, повертаючи майже половину премій клієнтам.

Результати діяльності страховиків, що надають послуги зі страхування життя, вказують на цілковиту залежність ситуації у цій сфері від

макроекономічної стабільності та рівня ділової активності в країні. У 2024 р. у структурі валових страхових премій зі страхування життя (рис. 2.1), як і в попередні роки превалюють премії за договорами накопичувального страхування життя (60%).



Рис. 2.1. Структура валових страхових премій із страхування життя в розрізі послуг у 2024 р*.

*складено за джерелами [32; 38]

Отже, приріст валових страхових премій за 2024 рік (+60,4%) відбувся по таким видам страхування:

- за договорами страхування життя лише на випадок смерті (+12%);
- за договорами страхування, якими передбачено досягнення застрахованою особою визначеного договором пенсійного віку (+1%);
- за іншими договорами страхування життя (+27%);
- за іншими договорами накопичувального страхування (+60%).

У 2024 р. сума отриманих страховиками валових премій з видів страхування, інших, ніж страхування життя становила 48 377,2 млн грн (або 91,3% від загальної суми страхових премій), а зі страхування життя – 4 624,0 млн грн (або 8,7% від загальної суми страхових премій). Чисті страхові премії за 2020 рік становили 39 586,0 млн грн, що становить 74,7% від валових

страхових премій. Чисті страхові премії за 2021 рік становили 34 424,3 млн грн, або 69,7% від валових страхових премій. Розмір валових страхових виплат за 2021 рік становив 14 338,3 млн грн, у тому числі з видів страхування, інших, ніж страхування життя – 13 762,4 млн грн (або 96,0%), зі страхування життя – 575,9 млн грн (або 4,0%).

Валові страхові виплати за 2021 рік збільшилися на 11,5% (до 14 338,3 млн грн) порівняно з аналогічним періодом 2020 року, чисті страхові виплати збільшилися на 12,9% і становили 14 040,5 млн грн. Розглянемо структуру валових страхових виплат із страхування життя у 2024 році, наведену на рис. 2.2.



Рис. 2.2. Структура валових страхових виплат із страхування життя в розрізі послуг у 2024 р*.

*складено за джерелами [32; 38]

За підсумками 2024 р., обсяг страхових виплат становив 1 458 млн грн, що свідчить про суттєве зростання порівняно з попередніми періодами. Зокрема, цей показник перевищує аналогічне значення 2023 р., на 15 %, або майже на 190 млн грн у грошовому еквіваленті. На основі проведених розрахунків встановлено, що у 2023 р., сума виплат становила близько 1 268

млн грн. Аналіз динаміки за трирічний період, який охоплює 2022–2024 рр., продемонстрований на рис.2.3.

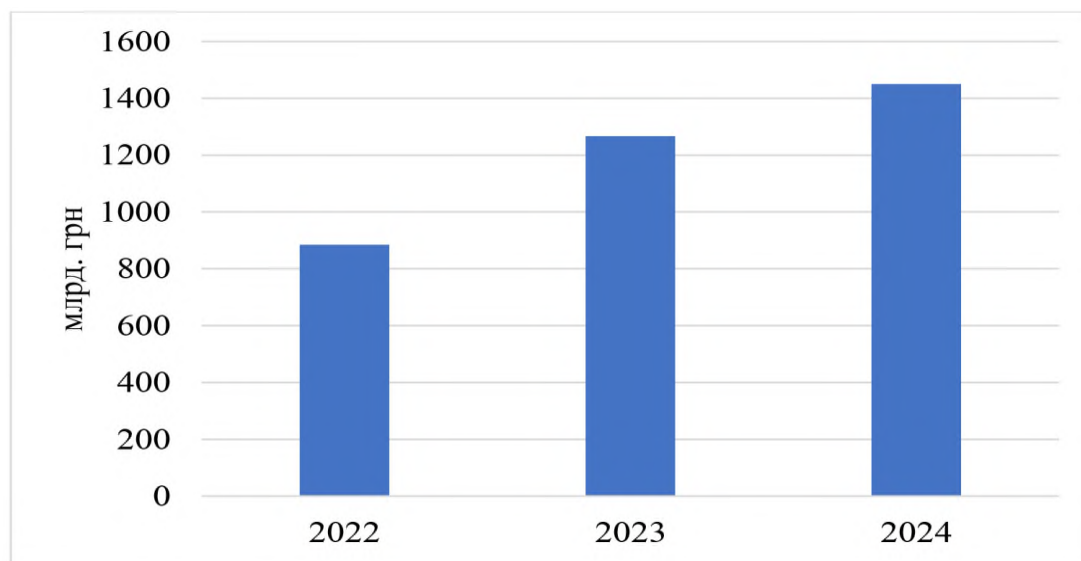


Рис.2.3. Динаміка страхових виплат страхових компаній життя за 2022–2024 рр*.

*побудовано на основі джерел [36; 37; 38]

У 2024 р., ринок страхування життя в Україні характеризувався різноспрямованою динамікою страхових виплат.

Структура страхових виплат зі страхування життя показує, що майже 90% з них здійснюється за договорами накопичувального страхування. Рівень страхових виплат (відношення валових страхових виплат до валових страхових премій) за договорами страхування життя у 2021 р. теж знизився, і становить 15,2% (у 2020 р. – 22,5%). Слід зазначити, що на кінець III кварталу 2020 р. цей показник зріс до рівня 20,5%. Що ж до кількості укладених договорів страхування життя, то у 2021 р. це показник зменшився проти попереднього року на 148,55 тис. одиниць і склав 1,35 млн одиниць.

Ринок страхування життя України у 2022–2024 рр. проходив етап відновлення після економічних викликів, спричинених війною та макрофінансовою нестабільністю. Незважаючи на складні умови, більшість компаній продемонстрували адаптацію до нових реалій, зберігаючи позитивну динаміку фінансових показників.

2.2. Оцінка діяльності компаній страхування життя

Ринок страхування життя в Україні є важливою складовою фінансової системи держави, оскільки забезпечує громадянам захист від ризиків, пов'язаних із втратою життя чи працездатності, а також виконує інвестиційну функцію. Порівняльна характеристика полісів страхування життя показана у дод. Б.

В Україні діє 10 страхових компаній життя, провідними з яких є ПрАТ «МетЛайф», ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя», АТ СК «ТАС», ПрАТ СК «УНІКА ЖИТТЯ» та ТДВ СК «АРКС ЛАЙФ». Фінансові показники компанії вказують на стабільність страхового сектора країни.

З даних Національного банку України, загальний обсяг перестрахових премій залишаються на помірному рівні, але також спостерігаються відмінності між страховиками. ПрАТ «МетЛайф» у 2024 р. сплатило 42 626,2 тис. грн перестрахових премій, що більше, ніж у 2023 році (33 653,0 тис. грн). Для ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя» цей показник знизився з 83 685,2 тис. грн у 2023 році до 53 545,6 тис. грн у 2024 р. ПрАТ «УАСК АСКА-ЖИТТЯ» та ПрАТ СК «ФОРТЕ ЛАЙФ», у 2023–2024 рр. не здійснювали перестрахових операцій, що може свідчити про специфіку їхньої діяльності або концентрацію на внутрішньому страхуванні ризиків. ПрАТ СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС» та ТДВ СК «АРКС ЛАЙФ», зберігають стабільні обсяги перестрахових премій, хоч і на рівні менше 1 млн грн.

Аналіз активів, капіталу, резервів, страхових премій, виплат і прибутковості свідчить про поступове зміцнення позицій провідних гравців ринку – «МетЛайф», «ГРАВЕ Україна», «ТАС» і «УНІКА Життя». Сектор страхування життя залишається стабільним та інвестиційно привабливим, підтверджуючи свою роль у фінансовій системі країни як інструменту соціального захисту та довгострокового накопичення капіталу.

Динаміку активів, власного капіталу та зобов'язань провідних страхових компаній життя України за 2022–2024 рр подано в табл. 2.3. Це дає оцінити

фінансову стійкість, структуру капіталу та ефективність управління ресурсами у зазначений період.

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки активів, власного капіталу та зобов'язань TOP-10 страхових компаній життя України за 2022–2024 рр., тис. грн*

Компанія	Активи			Власний капітал			Зобов'язання		
	2022	2023	2024	2022	2023	2024	2022	2023	2024
ПрАТ «УАСКАСКА-ЖИТТЯ»	213 374,0	225 762,0	214 387,0	86 854,0	90 992,0	49 625,0	126 520,0	134 770,0	4 128,0
ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя»	4 970 428,6	5 239 060,4	5 074 844,4	305 845,0	15 363,7	81 571,3	4 664 583,6	5 223 696,7	290 502,3
ПрАТ СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС»	741 697,8	827 275,1	936 432,4	113 734,0	143 468,5	49 000,6	627 963,8	683 806,6	9 990,5
ПрАТ «МетЛайф»	6 106 594,0	7 809 006,0	7 064 249,4	744 142,0	1 154 255,0	102 924,6	5 362 452,0	6 654 751,0	174 134,8
ПрАТ СК «ФОРТЕ ЛАЙФ»	330 989,5	368 658,3	397 169,5	77 040,6	75 155,2	48 786,7	253 948,8	293 503,1	14 834,5
ПрАТ СК «УНІКА ЖИТТЯ»	1 321 009,0	1 593 718,5	1 598 116,8	193 850,8	378 799,0	100 090,4	1 127 158,2	1 214 919,4	53 975,7
ПрАТ СК «КД ЖИТТЯ»	421 546,1	511 588,7	598 276,7	59 832,0	66 971,2	60 69,0	361 714,1	444 617,5	5 158,3
ТДВ СК «АРКС ЛАЙФ»	230 888,5	299 010,8	366 267,3	119 692,5	193 004,9	80 300,0	111 196,0	106 005,8	14 323,9
АТ СК «ТАС»	4 181 295,6	4 719 051,7	4 539 067,4	247 757,5	311 270,6	93 321,5	3 933 538,1	4 407 781,1	263 527,5

*складено за джерелами [36; 37; 38; 42]

Фінансові показники страхових компанії життя в Україні у 2022–2024 рр. є такими, що вказують на рівноспрямовану динаміку. Компанією з найбільшими активами були страхові компанії ПрАТ «МетЛайф», ПрАТ

«ГРАВЕ Україна Страхування життя», ПрАТ СК «УНІКА ЖИТТЯ» та ТДВ СК «АРКС ЛАЙФ», активи яких за період зросли на понад 20 % та 50 % відповідно, що свідчить про розширення обсягів діяльності й зростання довіри клієнтів. Структура власного капіталу з хорошими показниками є у «МетЛайф» і «ТАС». У яких було характерне зростання у 2023 р. та зменшення у 2024 р. Компанії «КНЯЖА ЛАЙФ» та «АРКС ЛАЙФ» демонструють стабільне зростання власного капіталу, що було позитивною ознакою їх фінансової незалежності. Хорошу динаміку зменшення зобов'язань показували компанії ПрАТ «МетЛайф, ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя», «ФОРТЕ ЛАЙФ», «УНІКА ЖИТТЯ» та «АРКС ЛАЙФ», що зменшили частку зобов'язань, що позитивно позначається на їх платоспроможності. Лідерами ринку страхування життя були компанії ПрАТ «МетЛайф» та ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя», «АРКС ЛАЙФ» і «УНІКА ЖИТТЯ», які нарощують активи та зміцнюють капітал.

У 2022–2024 рр. ринок страхування життя України характеризувався поступовим відновленням після кризового 2022 року. У 2023 році більшість компаній наростили активи та власний капітал, однак у 2024 році спостерігалось певне зниження цих показників через корекцію інвестиційних портфелів і страхові виплати. Лідером за масштабами діяльності залишилися ПрАТ «МетЛайф», тоді як «ТАС» і «Граве Україна» також утримували значні позиції. Середні компанії, такі як «УНІКА Життя» та «АРКС Лайф», демонстрували стабільне зростання, а менші страховики мали коливання показників. Загалом ринок демонстрував адаптацію до економічних умов та прагнення до фінансової стійкості.

Динаміку страхових резервів компаній, що здійснюють страхування життя в Україні у 2022–2024 рр представлено в табл. 2.4. Ці дані аналізують обсяг сформованих резервів, які відображають здатність страховиків виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками та забезпечувати фінансову стабільність діяльності.

Таблиця 2.4

**Динаміка страхових резервів TOP-10 страхових компаній життя
України за 2022–2024 рр., тис. грн***

Компанія	Страхові резерви		
	2022	2023	2024
ПрАТ «УАСК АСКА-ЖИТТЯ»	121 666	130 430,0	121 145,0
ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя»	4 448 389,9	4 902 159,8	2 679 849,7
ПрАТ СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС»	619 945,8	671,692,9	595 533,3
ПрАТ«МетЛайф»	5 002 186,0	6 186 017,0	2 119 096,9
ПрАТ СК «ФОРТЕ ЛАЙФ»	244 748,8	277 892,5	299 305,2
ПрАТ СК «УНІКА ЖИТТЯ»	1 000 303,4	1 138 166,4	958 511,6
ПрАТ СК «КД ЖИТТЯ»	351 275,5	428 023,9	467 272,6
ТДВ СК «АРКС ЛАЙФ»	84 062,9	74 585,4	81 296,4
АТ СК «ТАС»	3 740 026,4	4 201 529,4	3 478 823,4

*складено за джерелами [36; 37; 38; 42]

Динаміка страхових резервів страхових компаній життя в Україні за 2022–2024 рр. показувала тенденцію до зростання у 2023 р. та часткове зменшення у 2024 р. Найвищі обсяги страхових резервів були у «МетЛайф», ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя» та АТ СК «ТАС», що підтверджувало їх провідні позиції на ринку.

Зростання резервів у 2023 р. пояснювалося активізацією укладення договорів страхування життя, збільшенням страхових премій і формуванням додаткових резервів під довгострокові зобов'язання. Водночас у 2024 р. у більшості компаній спостерігалось зниження обсягів страхових резервів, що може бути наслідком значних страхових виплат, переоцінки активів або зменшення обсягів нових продажів. Позитивну динаміку протягом усього періоду демонстрували компанії: «ФОРТЕ ЛАЙФ» та «КД ЖИТТЯ», що свідчило про стабільне нарощення їхнього страхового портфеля.

У 2022–2024 рр. страхові резерви компаній життя України зазнали коливань під впливом економічних та ринкових факторів. Після зростання у 2023 р., у 2024 р. спостерігалася тенденція до зменшення резервів у більшості

компаній, що свідчило про період фінансового коригування та адаптації до змін ринкового середовища. Лідерські позиції зберігали великі міжнародні компанії, тоді як менші страховики поступово зміцнювали свої позиції завдяки помірному, але стабільному зростанню резервів. Порівняльна характеристика основних страхових компаній в напрямку інвестиційного страхування життя показана у дод. Б.

У табл. 2.5. подано динаміку страхових виплат і відшкодувань компаній, що здійснювали страхування життя в Україні у 2022–2024 рр. Дані відображали рівень виконання страховиками своїх зобов'язань перед клієнтами та дозволяли оцінити їхню платоспроможність і фінансову стійкість.

Таблиця 2.5

Динаміка страхових виплат TOP-10 страхових компаній життя України
за 2022–2024 рр., тис. грн

Компанія	Страхові виплати		
	2022	2023	2024
ПрАТ «УАСК АСКА-ЖИТТЯ»	7 818,0	6 754,0	7 915,0
ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя»	151 276,6	214 658,8	285 888,5
ПрАТ СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС»	16 390,2	34 352,2	27 382,8
ПрАТ«МетЛайф»	354 693,0	516 664,0	506 202,1
ПрАТ СК «ФОРТЕ ЛАЙФ»	12 968,4	11 146,5	15 284,2
ПрАТ СК «УНІКА ЖИТТЯ»	44 927,1	82 964,7	192 160,6
ПрАТ СК «КД ЖИТТЯ»	7 062,7	9 727,5	15 731,0
ТДВ СК «АРКС ЛАЙФ»	50 294,0	68 795,9	61 633,8
АТ СК «ТАС»	188 784,7	261 618,0	280 582,6

*складено за джерелами [36; 37; 38; 42]

Динаміка страхових виплат та страхових відшкодування вказує на зростання обсягів виконання зобов'язань страховими компаніями життя в Україні в 2022–2024 рр. Страховий ринок демонстрував тенденцію до підвищення рівня виплат, що розширює страхові портфелі, збільшує кількість

страхових подій та підвищує фінансову відповідальність страхових компанії перед своїми клієнтами.

Високі показники у ПрАТ «МетЛайф», АТ СК «ТАС» та ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя», які стабільно забезпечували понад 70% загального обсягу виплат ринку страхування життя. У «МетЛайф» страхові виплати зросли з 354 693,0 тис. грн у 2022 р. до 516 664,0 тис. грн у 2023 р. (+45,7%), що відображало активне виконання зобов'язань перед страхувальниками. У 2024 р. рівень виплат залишився стабільно високим – 506 202,1 тис. грн, що свідчило про фінансову надійність компанії. «ГРАВЕ Україна» збільшила виплати з 151 276,6 тис. грн у 2022 р. до 285 888,5 тис. грн у 2024 р., тобто майже вдвічі, що відображало зростання клієнтської бази та довіри до бренду. АТ СК «ТАС» також демонструвало стабільне зростання: з 188 784,7 тис. грн у 2022 р. до 280 582,6 тис. грн у 2024 р. (+48,6%), що підтверджувало ефективну роботу зі страхувальниками та розвиток довгострокових програм.

Збільшення обсягів виплат у ПрАТ «УНІКА ЖИТТЯ» – з 44 927,1 тис. грн у 2022 р. до 192 160,6 тис. грн у 2024 р., тобто більш ніж у чотири рази. Це свідчило про розширення страхового портфеля та активне врегулювання страхових подій. «КД ЖИТТЯ» також наростила виплати більш ніж удвічі (з 7 062,7 до 15 731,0 тис. грн), демонструючи поступове зростання фінансової активності.

«АСКА-ЖИТТЯ», «ФОРТЕ ЛАЙФ» та «АРКС ЛАЙФ», утримували порівняно невеликі, але стабільні обсяги виплат. Для них була характерна помірна динаміка, що свідчило про стабільність клієнтської бази та обережну політику прийняття ризиків.

Переломним періодом був 2023 р. адже зростали страхові виплати, що відновлювало фінансову активність. У 2022–2024 рр. страхові компанії життя України демонстрували стійку тенденцію до збільшення страхових виплат та відшкодувань, що свідчило про підвищення рівня довіри населення до

страхування життя та стабільність фінансових зобов'язань страховиків. Найвищі показники було зафіксовано у великих компаній – «МетЛайф», «ТАС» та «ГРАВЕ Україна», які підтверджували свою надійність і домінування на ринку. Зростання виплат у компаніях середнього сегмента, зокрема «УНІКА ЖИТТЯ» і «КД ЖИТТЯ», свідчило про поступове посилення їхніх позицій. Загалом, збільшення обсягів страхових відшкодувань відображало розширення страхового ринку життя, підвищення фінансової відповідальності компаній та посилення соціальної ролі страхування в Україні.

У табл.2.6. представлено показники динаміки страхових премій компаній, що здійснювали страхування життя в Україні у 2022–2024 рр.

Таблиця 2.6

Динаміка страхових премій TOP-10 страхових компаній життя України
у 2022–2024 рр., тис. грн*

Компанія	Страхові премії		
	2022	2023	2024
ПрАТ «УАСК АСКА-ЖИТТЯ»	296 835,0	155 933,0	136 033,0
ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя»	433 404,8	496 681,8	688 023,0
ПрАТ СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС»	59 825,5	63 950,7	60 889,9
ПрАТ «МетЛайф»	2 045 984,0	2 455 042,0	2 787 267,4
ПрАТ СК «ФОРТЕ ЛАЙФ»	89 760,2	101 713,6	95 670,7
ПрАТ СК «УНІКА ЖИТТЯ»	420 982,0	352 097,1	398 216,8
ПрАТ СК «КД ЖИТТЯ»	53 743,7	57 653,6	66 775,2
ТДВ СК «АРКС ЛАЙФ»	265 588,7	307 497,3	327 210,0
АТ СК «ТАС»	515 781,8	577 196,4	717 375,6

*складено за джерелами [36; 37; 38; 42]

У 2022–2024 рр. спостерігалось поступове відновлення ринку страхування життя після впливу кризових явищ, спричинених війною та економічною нестабільністю. Загальний обсяг страхових премій більшості компаній зростає, що свідчить про підвищення попиту на страхові продукти та довіри до страховиків. Найбільші обсяги премій стабільно демонструвала ПрАТ «МетЛайф» – з 2 045 984,0 тис. грн у 2022 р. до 2 787 267,4 тис. грн у 2024 р., що підтверджує її лідерські позиції на ринку. Значне зростання

показників також відзначено у ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя» (на 58,8% за період), що свідчить про ефективну маркетингову стратегію та нарощення клієнтської бази. Стабільні позитивні тенденції простежувалися у АТ СК «ТАС» та ТДВ СК «АРКС ЛАЙФ», які демонстрували стале збільшення премій щороку. Водночас окремі компанії, як-от ПрАТ «УАСК АСКА-ЖИТТЯ» та «ФОРТЕ ЛАЙФ», показали скорочення надходжень у 2024 р., що свідчило про перегляд політики продажів або скорочення кількості укладених договорів.

У табл.2.7. подано дані щодо динаміки перестрахових премій страхових компаній життя України за 2022–2024 рр. Ця інформація дозволяє оцінити масштаби передання ризиків страховиками перестраховикам та рівень їхньої участі у системі перестрахування.

Таблиця 2.7

Динаміка перестрахових премій TOP-10 страхових компаній життя України у 2022–2024 рр., тис. грн*

Компанія	Перестрахові премії		
	2022	2023	2024
ПрАТ «УАСК АСКА-ЖИТТЯ»	413 644,2	0,0	0,0
ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя»	74 106,5	83 685,2	53 545,6
ПрАТ СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС»	497,5	404,8	362,5
ПрАТ«МетЛайф»	32 467,0	33 653,0	42 626,2
ПрАТ СК «ФОРТЕ ЛАЙФ»	0,0	0,0	0,0
ПрАТ СК «УНІКА ЖИТТЯ»	1 814,7	5 150,2	8 314,6
ПрАТ СК «КД ЖИТТЯ»	-540,0	0,0	0,0
ТДВ СК «АРКС ЛАЙФ»	683,9	749,2	543,2
АТ СК «ТАС»	2 896,6	4 560,4	1 761,2

*побудовано за джерелами [36; 37; 38; 42]

У 2022–2024 рр. обсяги перестрахових премій страхових компаній життя України зазнали значних коливань, що свідчило про зміну підходів до управління страховими ризиками. Найвищий показник було зафіксовано у ПрАТ «УАСК АСКА-ЖИТТЯ» у 2022 р. – 413 644,2 тис. грн, проте у 2023–2024 рр. компанія повністю відмовилася від перестрахування, що могло свідчити про зниження обсягів страхового портфеля або перехід до

самостійного покриття ризиків. Найбільш стабільну динаміку демонструвала ПрАТ «МетЛайф», у якої перестрахові премії поступово зростали від 32 467,0 тис. грн у 2022 р. до 42 626,2 тис. грн у 2024 р., що свідчило про зважену політику управління ризиками. ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя» зберігала високі обсяги перестраховування, хоча у 2024 р. спостерігалось зниження на 36%, що могло бути результатом оптимізації перестрахового захисту. Інші компанії, такі як «КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС», «АРКС ЛАЙФ» та «УНІКА ЖИТТЯ», мали незначні обсяги перестрахових операцій, які поступово збільшувалися, особливо у «УНІКА ЖИТТЯ», де спостерігався ріст у понад 4,5 раза за 2022-2024 рр.

Ринок перестраховування у секторі страхування життя України у 2022–2024 рр. характеризувався неоднорідною динамікою. Частина компаній поступово скорочувала обсяги перестраховування, прагнучи до більшої фінансової самостійності, тоді як інші – навпаки, посилювали перестраховий захист для мінімізації ризиків. Така тенденція свідчила про диференційовані стратегії управління ризиками, залежно від розміру компанії, структури її страхового портфеля та фінансової стійкості.

У табл. 2.8. наведено показники динаміки чистого фінансового результату страхових компаній життя України за 2022–2024 рр. Дані дозволяють оцінити прибутковість діяльності страховиків, визначити наявність збиткових періодів та загальну ефективність їх фінансового управління.

Таблиця 2.8

Динаміка чистого фінансового результату Топ-10 страхових компаній життя України у 2022–2024 рр*.

Компанія	Чистий фінансовий результат					
	Прибуток	збиток	прибуток	збиток	прибуток	збиток
	2022		2023		2024	
ПрАТ «УАСК АСКА-ЖИТТЯ»	181,0	0	3 070,0	0	1 529,0	0

ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя»	20 170,1	0	0	290 773,7	65 783,0	0
ПрАТ СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС»	12 422,6	0	27 820,5	0	29 560,9	0
ПрАТ«МетЛайф»	442 920,0	0	410 113,0	0	1 095 178,9	0
ПрАТ СК «ФОРТЕ ЛАЙФ»	2 064,9	0	11 980,5	0	14 944,5	0
ПрАТ СК «УНІКА ЖИТТЯ»	0	214 721,4	118 594,1	0	80 240,9	0
ПрАТ СК «КД ЖИТТЯ»	3 786,5	0	6 786,0	0	11 164,8	0
ТДВ СК «АРКС ЛАЙФ»	21 594,3	0	73 312,4	0	67 026,2	0
АТ СК «ТАС»	63 723,5	0	43 885,3	0	0	21 523,7

*складено за офіційними даними фінансової звітності страховиків

У 2022–2024 рр. більшість страхових компаній життя України демонстрували позитивну динаміку чистого фінансового результату, що свідчить про їх адаптацію до мінливих економічних умов та стабілізацію ринку. Лідером за прибутковістю у всі роки залишалася ПрАТ «МетЛайф», яка у 2024 р. досягла найвищого результату – 1 095 178,9 тис. грн, що більш ніж удвічі перевищує показник 2023 року. Позитивну динаміку також показали ПрАТ СК «КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС», ПрАТ СК «ФОРТЕ ЛАЙФ» та ТДВ СК «АРКС ЛАЙФ», які щороку нарощували прибуток. Водночас у 2023 р. ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя» зазнала збитків на 290 773,7 тис. грн, проте вже у 2024 р. компанія повернулася до прибуткової діяльності (65 783,0 тис. грн). Особливої уваги заслуговує ПрАТ СК «УНІКА ЖИТТЯ», яке після збитків у 2022 р. продемонструвало суттєве покращення фінансового стану у наступні роки. Натомість АТ СК «ТАС» показала незначне погіршення у 2024 р., зафіксувавши збиток у 21 523,7 тис. грн після двох прибуткових років. Загалом ринок страхування життя України у 2022–2024 рр. демонстрував тенденцію до фінансового оздоровлення та підвищення ефективності діяльності компаній. Провідні страховики змогли не лише зберегти прибутковість, а й суттєво її збільшити, що свідчило про

зростання довіри клієнтів, покращення інвестиційної політики та підвищення якості управління фінансовими ресурсами.

2.3. Динаміка страхування життя в зарубіжних країнах

Страхування життя є одним з основних механізмів захисту майнових інтересів фінансового планування для людей в усьому світі. Практика показує, що страхування життя є вигідним вкладенням своїх грошей. Страхувальник може розраховувати на страхову суму або пенсію, якщо він доживе до кінця договору, що є засобом накопичення коштів. Розглянемо тенденції розвитку страхування життя в країнах ЄС. Обсяг річних страхових премій у Європі становить значну частину світового ринку страхування. В табл. 2.9. представлено ціну річних полісів за різними видами послуг страховиків розвиненими країнами ЄС, зокрема і страхування життя.

Таблиця 2.9

Розмір страхових премій за полісами різних видів страхових послуг в країнах ЄС на початок 2024 р., євро*

Країна	Автостра-хування	Страхування життя	Медичне страхування	Страхування житла	Страхування від нещасних випадків
Німеччина	500	250	1,200	300	100
Франція	450	220	1,000	350	90
Італія	400	230	1,100	250	80
Іспанія	350	210	950	200	75
Швеція	550	270	1,500	450	120
Великобританія	600	280	1,200	400	110

*Складено за ситематизацією джерел [49; 50]

В табл. 2.10 зазначено розміри річних премій в сегменті страхування життя за договорами ризикового, накопичувального страхування життя і пенсійного в цих же країнах на початок 2024 року.

Таблиця 2.10

Річні страхові премії на 1 особу в страхуванні життя країн Європи у розрізі послуг, євро*

Країна	Термінове страхування життя (основне)	Страхування життя з накопиченням (інвестиційне)	Життєве страхування для осіб похилого віку
Німеччина	200-300	500-1 500	1 200-2 500
Франція	180-250	400-1 200	1 000-2 200
Італія	150-220	400-1 100	1 000-2 000
Іспанія	130-200	350-1 000	900-1 800
Швеція	250-350	600-1 500	1 500-2 800
Великобританія	220-300	500-1 500	1 200-2 500
Австрія	180-250	400-1 000	1 000-2 000

*Складено за ситематизацією джерел [49; 50]

За табл.2.10 найбільш дороговартісними є поліси в пенсійному страхуванні і договори з накопичувальною складовою. В розрізі країн найдорожчими полісами і в пенсійному, і в накопичувальному страхуванні життя є Швеція і Німеччина. В страхуванні життя короткостроковому, на випадок смерті відповідно значно нижчі по вартості поліси, але всеодно вони дорожчі знову ж в країнах – Швеції і Німеччини.

У 2024 році світовий ринок зібрав понад 5,6 трильйона євро премій. Частка країн Європи оцінюється приблизно в 30–40% цієї суми, з особливим акцентом на страхування життя, медичне страхування та страхування майна. Наприклад, премії у сфері страхування життя склали близько 2,6 трильйона євро, що включає внески із Західної Європи.

Відносно продуктової лінійки страхування життя, то в світі зберігається тенденція переходу населення від простих ризикових продуктів до складно структурованих інвестиційно-страхових продуктів, які продаються переважно через банківські мережі дистрибуції і електронні канали продажів. Широке поширення одержав такий продукт, як Unit-Linked, який являє собою комплексний продукт, що включає страховий захист на випадок смерті,

нешасного випадку та / або хвороб і інвестиційну складову, що передбачає вкладення коштів клієнта в обрані ним фонди. При цьому страховик може сам виконувати роль керуючої компанії або передати цю роль сторонній керуючій компанії.

Для дослідження особливостей функціонування страхового ринку життя було обрано досвід різних країн з індивідуальними підходами до організації страхової діяльності. Так, роль страхування життя, як інструменту формування національного капіталу, багато в чому пов'язана з податковим стимулюванням як фізичних, так і юридичних осіб, що використовують даний інструмент. В США податкові відрахування для корпоративних страхувальників становлять 50 тис. дол. США в рік на кожного співробітника компанії (рис. 2.4).

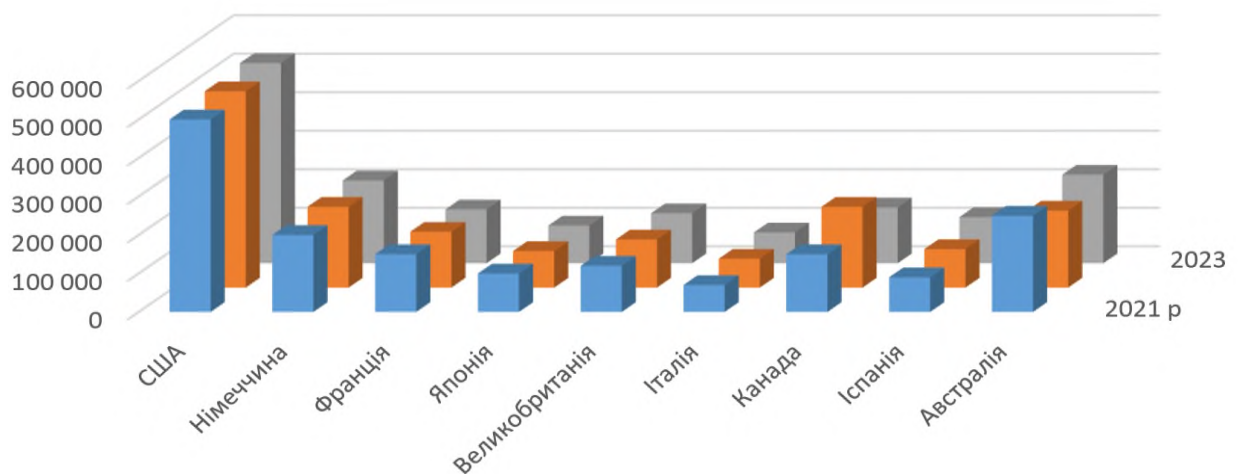


Рис.2.4. Податкові пільги в країнах ОЕСР у порівнянні в 2021 і 2023 рр., млн дол. США*

*Складено за ситематизацією джерел [49; 50]

Практично всі країни ОЕСР мають податкові пільги, пов'язані із стимулюванням страхування життя, а саме:

- податкові відрахування при укладанні договорів страхування життя (Австрія, Бельгія, Данія, Корея, Люксембург, Португалія, Франція, ФРН, Швейцарія, Японія);
- податкові пільги при здійсненні страхових виплат (Австралія, Австрія, Бельгія, Данія, Іспанія, Канада, Корея, Нідерланди, Фінляндія, Франція, ФРН, Швейцарія, Японія).

Страхування життя в Європі давно займає 3 місце серед інших видів страхування. Складно знайти серед населення особу, життя та здоров'я якої не застраховані.

Щодо системи страхування життя у Франції, то там введена окрема диференційована ставка оподаткування прибутку від страхування життя. Це доводить, що при перевищенні страхових виплат відповідно до обсягу страхової премії, яка понижується відповідно до збільшення строку договору, в кінці кінців призвела до того, що страхувальники з часом почали укладати довгострокові договори страхування життя. Так, якщо договір страхування життя на термін до 4 років, то дохід оподатковується за ставкою 35%, а якщо договір укладено на термін від 4 до 8 років, то ставка 15%. При перевищенні строку в 8 років ставка прибуткового податку знижується до 7,5%.

Важливим механізмом забезпечення населення в старості у Німеччині - є добровільне страхування життя. Контроль за компаніями страхування здійснюється у відповідності до вимог Європейського Союзу. Є також додаткові положення, які необхідні, щоб страхування життя було надійним для людей, що страхують своє життя. Так, страхувати життя можуть тільки спеціалізовані компанії. Отже, у Німеччині реалізувався «розподіл» цих галузей. Ідея у тому, що ризики з інших галузей не відносяться до страхування життя. Крім того, у Німеччині капіталовкладення, які покривають передбачені законом нарахування, зберігаються у окремому фонді та контролюються спеціальним реєстром [50].

Тому, у Польщі збільшилась кількість компаній зі страхування життя. Нове місце діяльності страховиків стосувалося третього рівня нової пенсійної системи. Йдеться про програми пенсійного забезпечення на підприємствах, які організовуються роботодавцями. Можемо зробити висновки, що колективне страхування життя є ефективним способом забезпечення населення. Показовим у Польщі є кількість застрахованих осіб в страхуванні життя. Порівняємо статистику по застрахованих з українським сегментом страхування життя (табл.2.11).

Таблиця 2.11

Кількість застрахованих осіб на польському та українському ринках страхування життя за 2021-2024 рр, млн осіб*

Рік	Кількість застрахованих осіб у Польщі	Кількість застрахованих осіб в Україні
2021	20,70	2,4
2022	20,36	1,92
2023	23,56	2,87
2023	23,8	2,31

*Складено за ситематизацією джерел [1; 3]

В інших країнах, таких як Чеська Республіка, добровільне страхування життя також стрімко розвивається. Частка страхових внесків за договорами страхування життя зросла до 40% за останні роки. Але у Чеській Республіці, у порівнянні з Польщею, кількість страхових компаній життя є меншою, ніж кількість компаній інших видів послуг. Є країни, в яких добровільне страхування життя відіграє провідну роль. В Європі – це Великобританія, а в Азії – це Японія. Це пов'язано з рівнем ефективності та із спектром послуг державних систем забезпечення громадян в похилому віці [50].

В Японії страхування відбувається через приватні страхові компанії, кооперативи та державні організації. Приватні компанії та державні організації в цей час займаються пошуком перспективних сфер для вкладання

коштів, які були накопичені завдяки страховим внескам. Вони діють на національному і міжнародному рівнях, і метою є зростання власних прибутків. Компанії страхують тільки «надійних» партнерів. Кооперативні організації взаємного страхування зорієнтовані не на збільшення власного прибутку, а на задоволення потреб членів кооперативу.

Таким чином, світовий досвід показує, що при ліквідації регуляторних бар'єрів, податковому стимулюванні і достатньому рівні фінансової грамотності населення, страхування життя може являти собою вагомий сегмент фінансового ринку і бути значущим інструментом захисту інтересів громадян. На відміну від розвинутих країн, страхові ринки держав, де тільки розвивається страховий ринок, до яких належить і Україна, знаходяться ще в стадії формування. На сьогодні лідерами серед видів страхування в Україні визначено: автострахування, страхування вантажоперевезень, страхування від нещасних випадків, медичне страхування, в той же час, страхування життя складає лише 6 % від загальних показників премій, що становить набагато меншу частку, ніж в країнах Європи. Тому розгляд і аналіз закордонного досвіду щодо організації та проведення діяльності в сфері страхування життя повинно стати ефективним засобом для вирішення проблем, які існують на нинішньому етапі його розвитку, вдосконалення та реформування.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ ЖИТТЯ В УМОВАХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ЗМІН

3.1. Проблеми розвитку страхування життя та напрямки їх вирішення в умовах демографічних змін

Ринок страхування життя в Україні залишається одним із найменш розвинених сегментів фінансової системи, однак має значний потенціал зростання. Незважаючи на низький рівень довіри населення до страховиків, обмеженість вільних коштів і макроекономічну нестабільність, останні роки демонструють поступове підвищення ролі страхування життя як інструменту соціального та фінансового захисту громадян страхових виплат та стимулювання довгострокового інвестування.

Насамперед слід відзначити низький рівень доходів населення, що є однією з найбільш фундаментальних проблем. Більшість українців витрачають свої фінансові ресурси на задоволення базових потреб, таких як житло, харчування, комунальні послуги, а тому не завжди можуть дозволити собі регулярні страхові внески. Це унеможливлює участь широких верств населення в програмах довгострокового страхування життя, які передбачають накопичення коштів протягом багатьох років. Середній показник страхових премій у ВВП залишається вкрай низьким порівняно з іншими європейськими країнами, де страхування життя є невід'ємною частиною фінансового планування родини.

На додаток до фінансових обмежень, вагомим чинником є низький рівень фінансової грамотності населення. Більшість громадян недостатньо обізнані з тим, як функціонує страхування життя, які його переваги та як воно може забезпечити фінансову стабільність у майбутньому. Відсутність розуміння таких понять, як страхові премії, страхові виплати та

накопичувальне страхування, призводить до недовіри до страхових компаній і небажання укласти довгострокові договори. Навіть ті, хто має фінансові можливості для страхування, часто обирають альтернативні способи заощаджень, оскільки не розуміють механізмів роботи страхових програм.

Додатково до проблем фінансової грамотності та економічних обмежень існує глибока недовіра до страхових компаній. Історичний досвід банкрутства страхових фірм, фінансові махінації та незрозумілі умови договорів сформували негативне ставлення до страхового ринку загалом. Багато громадян вважають, що страхові компанії не виконають своїх зобов'язань або що отримати страхову виплату буде надзвичайно складно через бюрократичні перешкоди. Відновлення довіри вимагає не лише змін у роботі страхових компаній, а й прозорості державної політики та ефективного нагляду з боку регуляторів [14, с. 623].

Крім того, значну роль у гальмуванні розвитку страхування життя відіграє політична та економічна нестабільність. Воєнний конфлікт на сході України, окупація територій, інфляція, девальвація національної валюти та економічні кризи призводять до невпевненості громадян у майбутньому. Люди зосереджуються на вирішенні нагальних проблем, а не на плануванні фінансового захисту на роки вперед. У таких умовах довгострокове страхування життя здається ризикованим і не вигідним.

Ситуацію також ускладнює відсутність ефективних державних стимулів та податкових пільг. У багатьох європейських країнах існують програми, які заохочують громадян до укладання договорів страхування життя через податкові пільги або державні субсидії. В Україні такі механізми відсутні або діють неефективно, що не сприяє розвитку цього сегменту ринку. Створення дієвих стимулів могло б суттєво підвищити інтерес до страхування життя та залучити більше клієнтів.

Технологічна відсталість страхового ринку також є вагомим бар'єром. Відсутність сучасних цифрових платформ для оформлення полісів, недостатня

автоматизація процесів обслуговування клієнтів та відсутність зручних мобільних додатків обмежують доступність страхових послуг. У сучасному світі, де швидкість та зручність є ключовими факторами для клієнтів, страхові компанії, що не впроваджують інноваційні рішення, втрачають конкурентні переваги.

Серед найбільших проблем, які гальмують розвиток страхового ринку в цілому та ринку страхування життя в Україні, можна виділити:

- недосконалість законодавчої бази: недоліки законодавства податків; недосконалість державного контролю за страховою діяльністю; недосконалість захисту прав споживачів послуг страхування; недостатнє регулювання страхового посередництва;

- нерозвиненість економіки в цілому: низький рівень забезпечення населення; високий рівень інфляції; відсутність привабливих для страховиків інвестиційних інструментів; бідність більшості підприємств;

- низький рівень національного ринку та залежність від світових лідерів; вузька клієнтська база страховиків; нерозвиненість довгострокового страхування, недержавного пенсійного забезпечення; некваліфіковані розрахунки та невірні статистичні дані; власне недосконалість правил страхування; значна інформаційна незрозумілість страхового ринку; низький рівень кадрового та наукового забезпечення

- малий рівень довіри населення;

- причини, що лежать у площині тіньової економіки: шахрайство; фіктивне «перестрахування»; легалізація доходів, отриманих злочинним

Заможні українці ладні купувати поліс закордоном, долаючи при цьому юридичні труднощі та переплачуючи, але мати надійний та універсальний договір страхування, який практично неможливо придбати в Україні. Як показують дослідження, у сучасних умовах в Україні прибутковість поліса накопичувального страхування життя в деяких випадках може конкурувати з прибутковістю депозитів у надійних банках, хоч суттєвим недоліком

страхування є відсутність фонду гарантування, який наразі є основною перевагою банківського депозиту в Україні [19, с. 414]. Зважаючи на те, що страхування життя має довгостроковий характер і значну накопичувальну складову, «вкрай важливо забезпечити функціонування в Україні системи гарантування страхових виплат за договорами страхування життя, яка допоможе запобігти втратам довгострокових заощаджень громадян та позбавленню їх страхового захисту в разі настання неплатоспроможності страховика» [50].

Доцільність створення в країні Фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування життя, підтверджується досвідом функціонування аналогічних схем у багатьох економічно розвинених країнах світу, зокрема в США, Канаді, Японії тощо [38].

В Україні страхове законодавство розроблене досить повно, але все ж таки потребує удосконалення, змін та доповнень. До першочергових завдань у сфері державного регулювання страхової діяльності, слід віднести оптимізацію податкового законодавства у сфері страхування життя. Насамперед йдеться про необхідність запровадження стимулів податкового характеру, що спонукатимуть як фізичних, так і юридичних осіб до придбання полісів страхування життя.

Розвиток страхового ринку України невід’ємно пов’язаний з необхідністю підвищення рівня капіталізації страхових компаній та розширенням їх ресурсної бази. Обсяг капіталу страхових компаній і, зокрема, його структура мають бути адекватними тим ризикам, які вони генерують у процесі своєї діяльності. Для покращення платоспроможності та забезпечення необхідного рівня достатності капіталу страхових компаній слід звернутися до методологій, розроблених Європейським Союзом, зокрема запропонованих у Директиві Європейського Парламенту та Ради [50], і адаптувати їх для вітчизняного страхового ринку. Це сприятиме посиленню рівня відповідальності страхових компаній перед клієнтами і дозволить

максимально використовувати їхній фінансовий потенціал як потужних інституційних інвесторів в економіку України.

Інвестиційне страхування життя є важливим фінансовим інструментом, який сприяє забезпеченню фінансової стабільності населення, що досягається через кілька ключових аспектів, які наведені на рис.3.1.

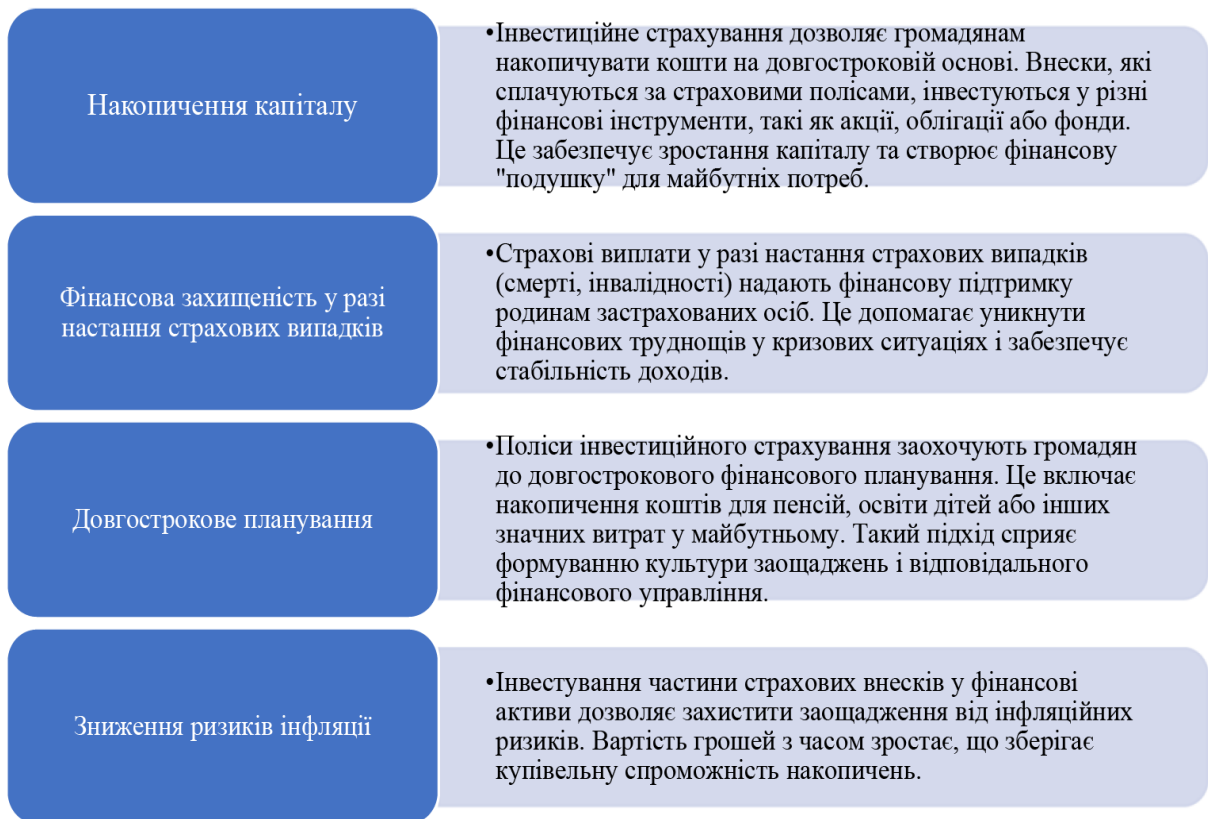


Рис.3.1. Вплив інвестиційного страхування на фінансову стабільність населення в умовах демографічних змін*

*Складено за ситематизацією джерел [17; 50]

Страхування життя є ключовим інструментом фінансового захисту, що поєднує страхові та інвестиційні можливості. В Україні цей ринок має великий потенціал, але його розвиток гальмують численні проблеми. Нижче ми розглянемо основні виклики (табл. 3.1.), що стоять перед страхуванням життя, та окреслимо перспективи його зростання.

Таблиця 3.1.

Аналіз проблем і рішень для розвитку страхування життя в Україні*

Категорія	Проблеми	Можливі рішення
Фінансова грамотність	Низький рівень обізнаності населення щодо суті та переваг страхування життя.	Проведення широкомасштабних освітніх та інформаційних кампаній для підвищення фінансової грамотності громадян.
Економічні фактори	Зниження купівельної спроможності громадян внаслідок інфляції та зростання реальних доходів населення.	Досягнення економічної стабілізації та зростання реальних доходів населення.
Довіра до ринку	Негативний досвід попередніх банкрутств страхових компаній підриває довіру.	Забезпечення прозорості діяльності компаній та впровадження незалежного моніторингу для відновлення довіри.
Регуляторне середовище	Недостатній державний контроль за діяльністю страховиків.	Удосконалення законодавчої бази та посилення державного нагляду за страховим ринком.
Інвестиційний дохід	Обмежені можливості для ефективного інвестування страхових премій.	Розширення спектра доступних та надійних фінансових інструментів для інвестування.
Політична нестабільність	Вплив військових ризиків на умови страхування.	Розробка нових страхових продуктів, що враховують та мінімізують ризики, пов'язані з військовими діями.
Технології	Низький рівень цифровізації та автоматизації страхових послуг.	Розробка та впровадження сучасних онлайн-платформ, мобільних додатків та автоматизованих систем для оформлення полісів.
Страхові продукти	Недостатня адаптація страхових продуктів до сучасних потреб споживачів.	Створення гнучких, короткострокових та індивідуалізованих страхових програм.

*Складено за ситематизацією джерел [17; 33; 40]

Водночас страхування життя в Україні стикається з низкою ключових перешкод: низька фінансова грамотність, економічна нестабільність та недостатня довіра до ринку. Ці фактори обмежують попит та стримують зростання.

Позитивні зрушення у сфері страхування життя залежать не лише від зазначених заходів, а й від економічної та політичної ситуації, яка склалася в Україні на сьогодні. Страхування життя є одним з найбільш перспективних напрямів страхового ринку, воно має стати потужним механізмом розвитку вітчизняної економіки.

Загалом, програма інвестиційного страхування життя втілює в собі всі переваги страхування та звичайного інвестування. Проте слід відмітити, що існують чимало труднощів у реалізації програм інвестиційного страхування життя. Наприклад, недостатня фінансова грамотність населення, низькі реальні доходи населення, низька платоспроможність потенційних страховиків, низька прибутковість полісів накопичувального страхування життя, відсутність ефективних механізмів захисту прав клієнтів та низький рівень довіри до страхових компаній, високі адміністративні витрати та комісії в страховій компанії, низька якість послуг, що надаються страховими посередниками, нестабільна макроекономічна ситуація тощо. На основі виділених проблем, запропоновано дерево рішень, що включає наступні ключові напрямки, які відображені на рис.3.2.



Рис.3.2. Дерево проблем та рішень для інвестиційного страхування життя*

*Джерело: складено а за [17; 32]

Інноваційні підходи та технології у сфері інвестиційного страхування життя можуть значно покращити ефективність та привабливість цих продуктів. Цифровізація послуг, включаючи впровадження онлайн-платформ для управління полісами, дозволить клієнтам зручно контролювати свої інвестиції та страхові виплати онлайн. Використання великих даних та штучного інтелекту дозволить персоналізувати страхові продукти та підвищити їх ефективність. Штучний інтелект також може бути використаний для покращення процесів андеррайтингу, оцінки ризиків та управління портфелями.

Підвищення фінансової грамотності населення є ключовим фактором розвитку інвестиційного страхування життя. Регулярні освітні кампанії, спрямовані на підвищення обізнаності населення про переваги цих продуктів, є надзвичайно важливими. Включення фінансової грамотності до навчальних програм шкіл та університетів допоможе створити нове покоління фінансово обізнаних громадян. Також необхідно створювати та поширювати інформаційні матеріали, що пояснюють основи інвестиційного страхування життя та його переваги.

Розробка та впровадження нових продуктів інвестиційного страхування є важливою складовою успішного розвитку ринку. Потрібно постійно оновлювати та розширювати асортимент страхових продуктів, щоб задовольняти різноманітні потреби населення, що включає розробку страхових полісів з гнучкими умовами, які дозволяють клієнтам змінювати параметри страхування відповідно до їхніх фінансових можливостей та життєвих обставин. Важливо також впроваджувати комбіновані продукти, що поєднують страхування життя з іншими фінансовими інструментами, такими як пенсійні фонди чи інвестиційні фонди. Такі продукти як медичне страхування або страхування від нещасних випадків, також можуть підвищити привабливість інвестиційного страхування життя.

Отже, перспективи розвитку страхування життя в Україні тісно пов'язані з економічним зростанням, підвищенням фінансової грамотності населення, державним регулюванням і стабільністю фінансового сектору. За умови реалізації цих напрямів ринок страхування життя може перетворитися на один із ключових інструментів соціального захисту та залучення інвестицій у національну економіку.

3.2 Світовий досвід страхування життя та можливості його імплементації в Україні

Зарубіжний досвід страхування життя демонструє широкий спектр успішних підходів та практик, які могли б бути імплементовані в Україні для покращення цього сегменту ринку. Розглянемо ключові особливості страхування життя у розвинених країнах та можливості їх впровадження в українському контексті.

Досвід країн Європейського Союзу. У країнах ЄС страхування життя є важливою складовою фінансової системи та соціального захисту населення. Значний рівень охоплення забезпечується завдяки податковим стимулам. У Німеччині, Франції, Великій Британії страхові внески за договорами страхування життя можуть бути віднесені на податкові витрати, що знижує загальну суму податків для громадян. Такі механізми створюють додатковий стимул для довгострокового страхування.

У Європі ринок накопичувального страхування є найбільш популярним. Так, приблизно 2/3 обсягу всіх договорів страхування припадає саме на накопичувальне страхування життя. Частка цього виду страхування настільки висока завдяки ролі інструмента нагромадження.

Одним з видів страхування, повсюдно поширеним в Швейцарії, є ануїтетне страхування. Страховий ануїтет - це договір страхування, згідно умов якого страхувальник одноразово або в розстрочку вносить страхової компанії зі страхування життя певну суму грошей, а потім протягом кількох

років або довічно отримує регулярний дохід. Тобто страхова компанія, по суті, бере на себе зобов'язання утримувати людину, яка купила анuitет, протягом всього його життя.

Наприклад, якщо житель Швейцарії до виходу на пенсію зібрав певні кошти в накопичувальному пенсійному фонді, то він отримає пенсію в обсязі цих коштів, з урахуванням інфляції. І існує ризик, що він «переживе» свої накопичення. Але він може до моменту виходу на пенсію забрати накопичені кошти з пенсійного фонду і перевести їх в компанію зі страхування життя і купити на них анuitет, після чого він буде отримувати пенсію (ренту) протягом всього життя. Крім того, в зв'язку з тим, що анuitет - це довгостроковий продукт, зазвичай до 20 років і більше, кошти, сплачені страхувальником, інвестуються, тому крім безпосередньо частини від внесеної ним суми, страхувальник регулярно отримує ще й певний інвестиційний дохід. Таким чином, в Швейцарії страховий анuitет - це своєрідна форма страхового внеску, що приносить застрахованій особі фіксований довічний дохід, який на відміну від відсотків за звичайними вкладками не обкладається податком. А крім зазначеної фінансової вигоди, істотним плюсом є і те, що страхові компанії не зобов'язані надавати інформацію про анuitет своїх клієнтів ні податковим службам Швейцарії, ні аналогічним відомствам інших країн. У Швейцарії всі тонкощі страхової справи чітко трактуються основним законодавством країни. Відповідно до швейцарського законодавства страхові поліси, включаючи анuitети, знаходяться поза домагань кредиторів. Вони недоторканні і в разі банкрутства клієнта, навіть якщо він громадянин іноземної держави.

Українська система може перейняти цей досвід, впроваджуючи податкові знижки для страхувальників і не тільки таке, але навіть впровадження знижок, дозволить збільшити кількість застрахованих осіб та підвищити довіру до страхових компаній.

Досвід США Частка премій зі страхування життя складає 58% в загальній страховій премії по всьому світу, в США страхування життя займає

51%, в Євросоюзі - 61% ринку. Така велика різниця свідчить про значний потенціал розвитку страхування життя в Україні.

Ознайомлюючись з американським розумінням досліджуваних понять, ми звернулися до Страхового кодексу Нью-Йорка, де в ст. 3205 страховий інтерес означає: в разі наявності кровної або законною зв'язку - суттєвий інтерес, породжений любов'ю і турботою; щодо інших осіб - суттєвий економічний інтерес в тривалості життя застрахованого особи, в його безпеці. Важливою перевагою страхування життя є можливість отримати страхові виплати у будь-якому випадку, так як хоча б одне з визначених у договорі подій неодмінно настане [50].

Найбільш поширений вид накопичувального страхування - страхування життя - передбачає періодичну сплату страхувальником страхових внесків, а в разі дожиття до закінчення терміну дії договору - виплату страховиком обумовленої суми. Страхова виплата здійснюється і в тому випадку, якщо застрахована особа не доживає до закінчення терміну договору. Виходячи з вищесказаного, надаємо таке визначення страхування життя: це накопичувальний вид особистого страхування, який дозволяє отримати матеріальне забезпечення при настанні подій, передбачених договором. При цьому такі події обов'язково пов'язані з життям і здоров'ям застрахованої особи. У Сполучених Штатах ринок страхування життя є одним із найбільших та найрозвиненіших у світі. Особливою популярністю користується накопичувальне страхування життя (whole life insurance), яке поєднує захист від непередбачених обставин із можливістю інвестування та накопичення капіталу. Американці активно використовують страхові поліси як інструмент для планування пенсійного забезпечення, освіти дітей чи спадкування майна.

Для України імплементація подібних накопичувальних програм може сприяти розвитку довгострокових фінансових стратегій у громадян. Важливо створити привабливі умови для інвестування коштів у страхові поліси, щоб вони були конкурентними з іншими фінансовими інструментами.

Досвід Японії Японія є яскравим прикладом країни з високим рівнем проникнення страхування життя. Близько 90% населення мають страхові поліси. Це стало можливим завдяки поєднанню традиційних культурних цінностей та державної підтримки. Страхові компанії активно інвестують у просвітницькі кампанії, підвищуючи рівень фінансової грамотності населення.

В Україні необхідно посилити інформаційно-освітню роботу, пояснюючи громадянам переваги страхування життя та його роль у забезпеченні фінансової стабільності.

Приклад інших країн Наприклад, Страховий кодекс Франції (Code des Assurances) закріплює такі ризики в страхуванні життя, як страхування на випадок смерті або на дожиття застрахованої особи до певного терміну, передбаченого договором. Крім того, в ст. 121-6 цього ж кодексу зазначено наявність страхового інтересу як можливості укладення договору страхування. Ще одним яскравим прикладом є закон Китаю «Про страхування», який набрав чинності в 1995 р, який визначає договір страхування життя як договір, в якому об'єктом страхування є життя і тіло людини, а в ст. 12 закріплює страховий інтерес страхувальника щодо об'єкта страхування. У разі якщо страхувальник такого інтересу щодо об'єкта страхування немає, договір страхування вважається недійсним [17].

У багатьох країнах світу, таких як Великобританія, США та Нідерланди, страхові компанії впроваджують цифрові технології для спрощення процесу оформлення полісів та обслуговування клієнтів. Онлайн-платформи, мобільні додатки, автоматизовані консультації та виплати роблять страхування більш доступним і зручним для споживачів.

В Україні потенціал для впровадження InsurTech-рішень є значним. Деякі страхові компанії вже активно працюють над цим, чи з цими видами технологій, але це не велика частина від загальної кількості страховиків в нашій країні. Розвиток цифрових послуг дозволить підвищити ефективність

роботи страхових компаній та залучити молоде покоління, яке віддає перевагу онлайн-сервісам.

Можливості імплементації зарубжного досвіду розвитку страхування життя до вітчизняних умов [50]:

1. Запровадження податкових пільг для громадян, які укладають договори страхування життя, стимулюватиме попит на ці послуги.
2. Просвітницькі кампанії з фінансової грамотності допоможуть змінити ставлення населення до страхування.
3. Розвиток накопичувального страхування з можливістю інвестування дозволить створити додаткові фінансові гарантії для громадян.
4. Цифровізація послуг та впровадження інноваційних технологій підвищать зручність та прозорість страхових продуктів.
5. Підвищення прозорості та надійності страхових компаній шляхом державного нагляду та регулювання відновить довіру громадян до страхового ринку.

Імплементація зарубіжного досвіду в Україні потребує системного підходу, співпраці держави, страхових компаній та громадськості. Такий комплексний підхід може стати основою для сталого розвитку страхування життя та фінансового захисту громадян.

Звертаючись до закордонної практики, варто зазначити, що ринок накопичувального страхування життя стійко лідирує серед всіх представлених ринків страхування. Сучасна система страхових відносин відіграє надзвичайно важливу роль у світовій економіці. На світовому ринку страхових послуг відбувається перерозподіл ризиків, створюються умови для підвищення рівня соціальної сфери з одночасним зниженням навантаження на державні фінанси. Крім того, на світовому страховому ринку сконцентровані значні інвестиційні ресурси як в рамках національних економік, так і в міжнародному масштабі. Світовий ринок страхових послуг характеризується збільшенням концентрації страхового капіталу, активізацією географічного

перерозподілу ризиків по каналах міжнародного перестрахування, інтернаціоналізацією операцій страховиків, включенням національних страхових ринків в процеси інтеграції.

Сучасні тенденції розвитку світового ринку страхування такі, як посилення конкуренції між найбільшими транснаціональними страховими компаніями сприяють інтернаціоналізації фінансового капіталу. Перенасичення ринку страхових послуг в економічно розвинених країнах спонукає суб'єктів страхового ринку до інтенсивної міжнародної експансії. У будь-якому сучасному громадянському суспільстві існує і розвивається ринок страхування життя, а у розвинених країнах є невід'ємною частиною суспільства. Цивільним законодавством до об'єктів цивільних прав віднесено нематеріальні блага, що включають життя і здоров'я, що належать громадянам від народження або в силу закону, невідчужувані і непередавані іншим способом. В нашій країні вже давно існує закон «Про страхування», в якому зазначені класи страхування життя. Наприклад, страхування життя - це вид особистого страхування, розрахований на надання страховиком гарантії виплатити певну грошову суму страхувальнику або вказаним ним третім особам у разі смерті застрахованої особи чи його життя до певного терміну в обмін на сплату страхових премій. Таким чином, страхування життя дає можливість накопичити кошти при настанні визначених у договорі подій. Це і дозволяє стверджувати, що страхування життя - це накопичувальне особисте страхування. Розглянемо світову практику щодо послуг страхування життя. Про участь українських страхових компаній в міжнародних страхових відносинах свідчить збільшення обсягів операцій з нерезидентами, використання сучасних інформаційних і фінансових технологій, перехід на міжнародні стандарти аудиту та бухгалтерської звітності. Діяльність в Україні провідних міжнародних страхових груп і фінансових інвесторів також є важливим свідченням поступової інтеграції страхового ринку України в світову систему страхового бізнесу. Потенціал розвитку цього ринку на

сучасному етапі є задіяний досить мало. Страхування життя може отримати серйозний імпульс для свого розвитку за умови вдосконалення законодавчої та нормативної бази, а також формування стимулів для страхувальників.

Тому доцільно створити систему спеціальної підготовки і сертифікації фахівців зі страхування, а також підвищення рівня їх кваліфікації. Подальшого розвитку вимагає актуарна діяльність та створення системи підготовки і сертифікації актуаріїв. Однак відставання в розвитку страхування життя досить швидко зникне, якщо економіка країни буде розвиватися без потрясінь і криз, а споживачам будуть запропоновані цікаві продукти зі страхування життя з можливістю отримувати більш високого доходу за рахунок вкладення накопичених резервів в різні інвестиційні інструменти. Разом з тим, в даний час страхування життя є одним з перспективних і швидкозростаючих сегментів ринку страхування. Саме на розвиток даного сегмента і закріплення в ньому спрямовані зусилля більшості іноземних компаній, що виходять на український ринок.

ВИСНОВКИ

На основі проведеного дослідження ми дійшли наступних висновків:

1. Накопичувальне страхування життя має величезне соціально - економічне значення, так як несе в собі важливі функції, які визначають необхідність його якісного розвитку. Накопичувальне страхування, маючи величезний потенціал і прагнення до реалізації своїх функцій, на жаль, поки займає скромне місце на українському страховому ринку. Це призводить до необхідності розвитку зазначеного виду страхування на основі нових теоретичних і методологічних підходів, особливостей і принципів організації і реалізації страхового захисту зі страхування життя.

2. Формування ринку страхування життя має інституціональне значення в розвитку економіки. Виконуючи функцію накопичення грошових коштів, страхування життя акумулює внутрішні інвестиційні ресурси суспільства, і сприяє поліпшенню економічного стану країни. Загальновідомо, що у розвинутих країнах частка страхових компаній в інвестуванні економіки становить біля 30%. Таке значення страхування життя визначає необхідність дослідження його ринку і в Україні.

3. На фоні стабільних ринків Центральної та Східної Європи український ринок страхування життя знаходиться фактично ще на початку свого формування. Але, з огляду на те, що інтеграційні та новітні технологічні процеси в Україні відбуваються дещо швидше, ніж у сусідніх країнах Центральної та Східної Європи, він має великі перспективи свого розвитку.

3. Отже, аналіз діяльності страхових компаній життя України у 2022–2024 рр. свідчив про поступове відновлення та стабілізацію ринку після кризових явищ 2022 р. Провідні компанії, такі як ПрАТ «МетЛайф», ПрАТ «ГРАВЕ Україна Страхування життя», АТ СК «ТАС» та ПрАТ «УНІКА ЖИТТЯ», зберегли лідерські позиції, демонструючи зростання активів, премій

і прибутковості. Незважаючи на загальні економічні виклики, більшість страховиків змогли зміцнити фінансову стійкість, наростити страхові резерви та забезпечити виконання зобов'язань перед клієнтами. Збільшення обсягів страхових премій і виплат свідчить про підвищення довіри населення до страхування життя як фінансового інструменту захисту та заощадження. Загалом, у зазначений період ринок страхування життя в Україні демонстрував ознаки зрілості, адаптивності та потенціал подальшого розвитку в умовах економічного відновлення.

4. Розвиток страхування життя в Україні стримує ряд факторів, серед яких слід відзначити основні проблеми:

1. Неготовність держави до суттєвих законодавчих реформ в галузі страхування життя. Незважаючи на досягнуті позитивні результати впровадження основних підходів Податкового кодексу Україна, процес внесення змін у законодавстві носить одиничний характер і не передбачає істотних змін, які могли б привести до вибуху активності в секторі.

2. Відсутність повноцінної спеціалізованої ринкової інформації. Неможливість отримання своєчасної повноцінної достовірної інформації про суб'єкти ринку не дає можливості як НБУ, так і гравцям ринку адекватно реагувати на зміну кон'юнктури ринку та оцінювати ефективність використання прийнятої стратегії розвитку. Таким чином, проведене дослідження дає підстави стверджувати, що стан розвитку вітчизняного ринку страхування життя є незадовільним; таким, що не відповідає країні з ринковою економікою. Водночас, сьогодні не можна не відзначити позитивні кроки України на шляху до створення системи страхування життя, здатної захистити права та інтереси учасників страхових відносин.

До найважливіших завдань вітчизняного ринку страхування життя належить активізація залучення грошових коштів заможного населення. Причиною відмови від послуг вітчизняних страховиків представниками вищого класу є слабкість страхового ринку України, в

порівнянні із ринками економічно розвинених країн, недовіра до вітчизняного інституту страхування життя та невідповідність страхових послуг потребам і запитам цього сегменту покупців. Нинішній стан оцінки ризиків у страхуванні життя знаходиться на досить низькому рівні. В першу чергу потрібно відділити андерайтинг страхування життя від андерайтингу ризикового страхування. Потрібно забезпечити якісну підготовку кадрів із оцінки ризиків страхування життя та розробити методологію цієї діяльності. Необхідно мотивувати страховиків до використання послуг кваліфікованих фахівців у цій сфері діяльності. Рівень надання послуг у сфері страхування життя напряму залежить від рівня кваліфікації працівників. Для цього необхідно підвищити стандарти для працівників компаній, створити відповідну інфраструктуру освіти, забезпечити (для студентів, які обрали своїм майбутнім фахом страхову діяльність) можливість стажування та проходження практики у вітчизняних компаніях, що спеціалізуються на страхуванні життя, та подібних фінансових установах за межами України. Необхідно надати можливість працівникам страхової галузі підвищувати свій кваліфікаційний рівень. Перспективність ринку страхування життя зросте, якщо держава розробить та запровадить механізм надання допомоги страховим компаніям, які опинилися на межі банкрутства. Такі дії зроблять страхову систему більш стабільною, що позитивно позначиться на загальній кон'юктурі ринку. Перспективність подальшого розвитку страхового ринку України зумовлена не тільки подоланням нестабільної ситуації, яка в даний час спостерігається в економіці країни, а й рішенням проблем, що накопичувалися протягом усього історичного розвитку страхового ринку. Таким чином, можна зробити висновок, що галузь страхування життя в Україні потрібно серйозно реформувати, враховуючи її теперішній стан, а також соціальне значення та притаманний цій галузі потужній інвестиційний потенціал.

Ринок інвестиційного страхування життя в Україні має великий потенціал для розвитку, проте стикається з численними проблемами, такими

як низький рівень фінансової грамотності, економічна нестабільність, недовіра до страхових компаній, недосконалість законодавчої бази та високі адміністративні витрати. Незважаючи на ці виклики, існують реальні можливості для покращення ситуації та його зростання. Для покращення ринку необхідно дослідити міжнародний досвід, що включає прозорі та ефективні регуляторні механізми та високі стандарти обслуговування клієнтів. Держава повинна активно стимулювати розвиток ринку через запровадження податкових пільг та підтримку страхових компаній. Важливою є роль освітніх програм, спрямованих на підвищення фінансової грамотності населення. Інноваційні підходи та технології, такі як цифровізація послуг, використання великих даних та штучного інтелекту, можуть значно покращити ефективність страхових продуктів та зробити їх більш привабливими для клієнтів. Важливо також постійно оновлювати та розширювати асортимент страхових продуктів, впроваджуючи гнучкі та комбіновані продукти з доданими послугами. Перспективи розвитку інвестиційного страхування життя в Україні є позитивними за умови комплексного підходу до вирішення існуючих проблем, що дозволить забезпечити фінансову стабільність та захист громадян, підвищити довіру до страхових компаній та стимулювати довгострокові заощадження та інвестиційну активність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аналіз портфелів страховиків зі страхування життя за 2020-2022 pp.: URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/analiz-portfeliv-strahovikiv-zi-strahuvannya-jittya-za-2020-2022-roki>
2. Базилевич В. Д. Новітні тенденції та протиріччя на страховому ринку України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2022. № 133. С. 5-8.
3. Базилевич. В. Д. Страхування: підручник К.: Знання, 2008. 1019 с.
4. Біла книга «Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні». НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinkustrahuvannya>.
5. Борисюк О.В. Інноваційні технології у банківському та страховому бізнесі. Модерні фінанси: глобальні виклики і національна безпека. Монографія Т. 1 / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль: Економічна думка, 2025. с.716-726.
6. Борисюк О. В. Андеррайтинг як фактор забезпечення фінансової стійкості страховиків та важливий елемент страхового менеджменту. *Економіка та суспільство*. Випуск №20ю 2019 с. 604-609.
7. Борисюк О. В., Стащук О. В. Основні фактори забезпечення фінансової стійкості національних страховиків. *Development strategy of science and education: Collection of scientific articles*. Fidelite editions, Namur, Belgique, 2017. p.155-159.
8. Борисюк О. В. Оцінка фінансових ресурсів страховика як ключовий елемент страхового менеджменту. *Економіка та суспільство: електронне фахове видання*. Випуск №2. 2016. с.507-512.
9. Борисюк О.В. Петриняк А. Я. Платформатизація страхового

бізнесу як інструмент удосконалення страхового менеджменту в Україні. *Економіка та суспільство*. (74). 2025. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-74-17>.

10. Борисюк О.В., Ткачук Н.В. Моніторинг бізнес-процесів страховиків в умовах цифровізації. *Економіка, фінанси, право*. № 10. 2024. с. 84-88.

11. Василенко А. В. Генезис державного регулювання страхового ринку України в контексті зарубіжного досвіду. *Актуальні проблеми економіки*. 2024. № 8. С. 14-22.

12. Вовчак О.Д. Страхові послуги: навч. посіб. Львів, 2017. 656 с. 6. Городніченко Ю. В. Тенденції та перспективи розвитку страхового ринку України. *Економіка і суспільство*. 2021. № 10. С. 569–573.

13. Волошина-Сідей В., Коверза А. Сучасні підходи до дослідження потенціалу ринку страхування життя. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. С. 25-31.

14. Гринчишин Я. М., А. В. Прокопюк. Стан та перспективи розвитку страхового ринку України. *Молодий вчений*. 2022. №3 (43). С. 622-626.

15. Диба В. А. Сучасний стан та перспективи розвитку страхових компаній в Україні. *Економіка та держава*. 2020. № 11. С. 80-83.

16. Журавка О. С., Бухтіарова А. Г, Пахненко О. М. Страхування : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2020. 350 с.

17. Заради життя: як працює ринок life-страхування під час війни. URL: <https://speka.media/zaradi-zittya-yak-pracyuie-rinok- life-straxuvannva-pid-cas-viini-937m1v>.

18. Звіт СК «ТАС Life» за 2022-2024 pp. URL: <https://taslife.com.ua>.

19. Золотарова О. В. Ключові тенденції та пріоритети розвитку ринку страхових послуг в Україні. *Економіка і держава*. 2023. № 11. С. 413–420.

20. Карлін М. І., Борисюк О. В. Управління державними фінансами: навч. посібн. Луцьк : ПП Іванюк , 2013. 273 с.

21. Карлін М. І., Борисюк О. В. Фінансові офшори: навч. посібн. Луцьк: Вежа-Друк, 2016. 240 с.
22. Карлін М. І., Проць Н. В., Борисюк О. В. Публічні фінанси: навчальний посібник; за ред. д. е. н., проф. М. І. Карліна. Електронне видання. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2023. 358 с.
23. Лащик І., Кондрат І. Страховий ринок України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Галицький економічний вісник*. 2020. № 5. С. 105-112. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/66/894.pdf>
24. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні : Біла Книга Національний банк України. 2020. 28 с. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinku-strahuvannya>.
25. Моташко Т. П. Розвиток світового ринку страхування в умовах діджиталізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2022. № 5. С. 18 – 24. URL: [http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/ekonom_182_2022 .pdf](http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/ekonom_182_2022.pdf).
26. Національна асоціація страховиків України (НАСУ). Огляд страхового ринку України за 2024 рік. Київ, 2025. URL: <https://nasu.com.ua/oglyad-strahovogo-rvnu-ukravinv-za-2024-rik>.
27. Національний банк України. Обсяги активів зросли у фінансових компаній, страховиків і ломбардів - Огляд небанківського фінансового сектору. URL: <https://surl.li/asezsc>.
28. Національний банк України. Огляд небанківського фінансового сектору. Київ, 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/nonbank-fmancial-sector>.
29. Новий закон для ринку страхування – що зміниться для компаній та споживачів їхніх послуг. Національний Банк України. URL:

<https://bank.gov.ua/ua/news/all/noviy-zakon-dlya-rinku-strahuvannya--schozminitsyadlya-kompaniy-ta-spojivachiv-yihnih-poslug>.

30. Обсяги активів зросли у фінансових компаній, страховиків і ломбардів – Огляд небанківського фінансового сектору. URL: <https://finap.com.ua/obsyagy-aktyviv-zrosly-u-finansovyh-kompanij-strahovykiv-i-lombardiv-oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru>.

31. Огляд небанківського фінансового сектору: ключові тенденції та виклики I кварталу 2025 року. URL: <https://7eminar.ua/news/8411-oglyad-nebankivskogo-finansovogo-sektoru-klyucovi-tendenciyi-ta-vikliki-i-kvartalu>.

32. Огляд страхового ринку України за 2024 рік. Національна асоціація страховиків України. Київ, 2025. URL: <https://nasu.com.ua/oglyad-strahovogo-rvnu-ukravinv-za-2024-rik>.

33. Основні тенденції страхового ринку у 2024 році. Ліга страхових організацій України. Київ, 2025. URL: <https://uainsur.com/osnovni-tendentsii-strakhovoho-rvnu-u-2024-rotsi>.

34. Офіційний сайт НБУ. URL: <https://bank.gov.ua>.

35. Офіційний сайт Ліги страхових організацій. URL: <https://uainsur.com>.

36. Підсумки діяльності страхових компаній за 2022 рік. Formsurer. URL: <https://forinsurer.com/files/file00674.pdf>.

37. Підсумки діяльності страхових компаній за 2023 рік. Forinsurer. URL: <https://forinsurer.com/files/file00602.pdf>.

38. Підсумки діяльності страхових компаній за 2024 рік. Forinsurer. URL: <https://inlex.com.ua/news-detail.html?id=86>.

39. Приходько І. В. Перспективи розвитку страхування життя в умовах воєнного стану. Фінанси, банківська справа та страхування в епоху цифровізації: управлінські виклики та перспективи: збірн. матеріалів I Міжнар. наук.-практ. конф. молод. учених, студ. та аспір. (м. Луцьк, 12 черв. 2025 р.). / упорядн.: проф. О. В. Стащук, доц. О. В. Борисюк, доц. Н. В. Ткачук.

Луцьк: Вежа-Друк, 2025С. 129-130.

40. Показники діяльності страховиків. Наглядова статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> ;

41. Результати діяльності страхового ринку 2023 року. Національна асоціація страховиків України (НАСУ). Київ, 2023. URL: <https://nasu.com.ua/the-results-of-the-insurance-market-in-the-first-half-of-2023>.

42. Рейтинг страхових компаній зі страхування життя. Forinsurer : веб-сайт. URL: <https://forinsurer.com/ratings/life>.

43. Русул Л. В., Федитттин М. П., Лаврук Н. А. Страхування: від теорії до практики : навч. посіб. Чернівці : ЧНУ ім. Ю. Федьковича, 2018. 288 с.

44. Статистика страхового ринку України за 2002-2024 роки. Forinsurer. URL: <https://forinsurer.com/stat>.

45. Страховий ринок України. Підсумки 2022 воєнного року. URL: <https://forinsurer.com/news/23/04/03/42517>.

46. Страхування : навчальний посібник за ред. Ситник Н. С. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2025. 512 с.

47. Страхування: навчальний посібник за ред. Олійник О.В. Харків: ХНАУ, 2020. 252 с.

48. Стецюк Т. І. Сутність страхування життя: значення, функції, ризику. *Наука й економіка*. 2025. Вип. 1. С. 154-160. URL:<http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nie>.

49. Тимчак М.В., Мінкович В.Т. Європейський досвід страхування життя та можливість його імплементації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2021. № 1 (57). С. 134–140.

50. Химич І. Гой В. Сучасний стан та перспективи розвитку страхування життя в Україні. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/31454/2/FMZKP_2024_Hoi_V-Current_situation_and_prospects_78-79.pdf.

51. TAS Life. Офіційний сайт. Київ, 2025. URL: <https://taslife.com.ua/> (дата звернення: 27.05.2025).
52. Ткаченко Н., Кириленко С. Страхові компанії як продуценти інвестиційних фінансових послуг. *Світ фінансів*. 2023. No 2 (75). С. 31-44.
53. Borysiuk O., Datsyuk-Tomchuk M., Lipovska-Makovetska N. Problems of development of insurance of market in modern conditions: Collection of scientific articles. Actual scientific research, Rome, Italy. 2018. p.111 - 113. 45. EU Considers Insurance Ban for Ships Carrying Russian Oil. The Wall Street Journal. 2022 URL: <https://www.wsj.com/articles/eu-considers-insuranceban-for-ships-carrying-russian-oil-11651935600>.